

Araştırma Makalesi

Avrupa Göç Tarihine Kuramsal Bir Bakış: Güvenlikleştirme Paradigmasından Post-Kolonyal Yönelime¹

A Theoretical Perspective on European Migration History: From the Securitization Paradigm to the Postcolonial Orientation

Seçkin BAYKAL Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü baykalseckin@gmail.com https://orcid.org/0000-0001-5449-688X	Elif GAZİOĞLU TERZİ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi elifgazioglu@erciyes.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-7135-1532
---	--

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
21.09.2025	09.11.2025

Öz

Avrupa göç tarihinin ve göç teorilerinin incelenmesi, günümüzde göç olgusunun çok boyutlu yapısını anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Klasik yaklaşımlar uzun süre ekonomik faktörler ve bireysel tercihlere odaklanmış olsa da, günümüzdeki göç hareketleri yalnızca bu çerçevelerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir nitelik taşımaktadır. Avrupa Birliği'nde giderek baskın hale gelen güvenlikleştirme paradigması, göçmenleri çoğunlukla bir tehdit unsuru olarak çerçevelemekte; bu durum sınırların militarize edilmesine, dışlayıcı politikaların yaygınlaşmasına ve göçün insanî boyutunun geri planda kalmasına yol açmaktadır.

Bu çalışma, özellikle post-kolonyal yaklaşımın sunduğu eleştirel perspektifi ön plana çıkarmaktadır. Post-kolonyal teori, göçün tarihsel süreklilikler ve sömürgecilikten miras kalan eşitsizlikler bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Eski sömürge bölgelerinden Avrupa'ya yönelen göç akışları, yalnızca ekonomik bir tercih değil, aynı zamanda kolonyal geçmişin günümüzdeki yansımalarını da ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, göç hareketlerini küresel adaletsizlikler, kimlik mücadeleleri ve kültürel melezlik ekseninde ele alarak daha bütüncül bir değerlendirme imkânı sunar.

Sonuç olarak, göç politikalarının yalnızca güvenlik merkezli değil, aynı zamanda tarihsel ve eleştirel bir farkındalıkla yeniden tasarlanması gerektiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Göç Tarihi, Göç Teorileri, Güvenlikleştirme, Post-Kolonyal Yaklaşım, Avrupa Birliği Göç Politikaları

Abstract

The study of European migration history and migration theories is essential for understanding the multidimensional nature of contemporary mobility. While classical approaches long emphasized economic factors and individual choices, current migration patterns are far too complex to be explained within such limited frameworks. Within the European Union, the increasingly dominant paradigm of securitization often frames migrants primarily as a threat, leading to the militarization of borders, the proliferation of exclusionary policies, and the marginalization of the humanitarian dimension of migration.

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yayınlanmamış doktora tezinden üretilmiştir.

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Baykal, S. & Gazioglu Terzi, E., 2025, Avrupa Göç Tarihine Kuramsal Bir Bakış: Güvenlikleştirme Paradigmasından Post-Kolonyal Yönelime, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 60(4), 3933-3955.

This research highlights the critical perspective offered by the post-colonial approach. Post-colonial theory stresses the need to contextualize migration within historical continuities and inequalities inherited from colonialism. Migration from former colonies to Europe cannot be understood merely as an economic choice; rather, it reflects the enduring effects of Europe's colonial past. This perspective allows migration to be assessed through the lenses of global injustices, identity struggles, and cultural hybridity, offering a more comprehensive understanding of mobility.

In conclusion, the study argues that European migration policies should not be confined to security-centered strategies but must also incorporate historical and critical awareness, paving the way for frameworks that are more inclusive, equitable, and human-centered.

Keywords: History of European Migration, Migration Theories, Securitization, Post-Colonial Approach, European Union Migration Policies

1.Giriş

Uluslararası göç hareketleri, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren küresel siyasetin temel gündem maddelerinden biri haline gelmiş; bu bağlamda göç olgusu, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde hem kuramsal hem de ampirik düzeyde yoğun şekilde incelenen çok boyutlu bir meseleye dönüşmüştür. Göçün karmaşık yapısı, yalnızca akademik alanda kapsamlı teorik tartışmaların gelişmesine neden olmamış, aynı zamanda devletlerin ve uluslararası örgütlerin politika üretim süreçlerinde de belirleyici bir unsur haline gelmiştir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren geliştirilen teorik göç modelleri, uzun yıllar boyunca göç süreçlerini analiz etmede ve yönetmede önemli çerçeveler sunmuş olsa da, son yıllarda yaşanan küresel gelişmeler, bu modellerin mevcut dinamikleri açıklamada yetersiz kaldığını göstermiş ve kuramsal yaklaşımların yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır.

Bu bağlamda, 2011 yılı sonrasında Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde meydana gelen ve literatürde genellikle “Arap Baharı” olarak anılan siyasal istikrarsızlıklar ile silahlı çatışmalar, bölgeden kaynaklanan göç hareketlerinde belirgin bir artışa neden olmuş; bu yeni göç dalgaları mevcut kuramsal çerçevelerin sınırlarını gözler önüne sermiştir. Söz konusu süreç, göç olgusunun dinamik, çok katmanlı ve değişken yapısını görünür kılarken, göçü açıklamaya yönelik geliştirilen teorik yaklaşımların kapsamlı biçimde yeniden ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur.

Gelinen noktada, göçün yalnızca ekonomik saikler ya da bireysel tercihlerle açıklanamayacak kadar çok katmanlı bir olgu haline geldiği açıktır. Devletlerin ve uluslararası aktörlerin göç olgusunu giderek daha fazla güvenlik merkezli bir yaklaşımla ele alması, göçü bireysel düzeydeki kararlarla sınırlı bir fenomen olmaktan çıkarak, küresel ve bölgesel güvenlik stratejilerinin odak noktasına taşımaktadır. Bu dönüşüm, göç teorileri açısından yeni yönelimlerin geliştirilmesini ve mevcut yaklaşımların eleştirel perspektiflerle gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Klasik göç teorileri genel olarak bireyin rasyonel tercihlerine odaklanan, göç kararlarını bireysel fayda-maliyet hesaplamaları temelinde anlamlandırmaya çalışan yaklaşımlar sunmaktadır. Ancak son yıllarda, özellikle Kopenhag Okulu çerçevesinde geliştirilen güvenlikleştirme kuramının göç literatürü üzerindeki etkisinin artmasıyla birlikte, bu birey merkezli paradigmalar arka planda kalmaya başlamış; başta Avrupa olmak üzere birçok bölgeyi hedef alan göç hareketlerinde güvenlik eksenli analizler ön plana çıkmıştır. Avrupa Birliği'nin (AB) göç politikalarında da bu güvenlik temelli yaklaşımın etkileri açık biçimde gözlemlenmektedir. Özellikle 2015 yılında yaşanan göç krizi sonrasında, AB göç olgusunu; kamu düzeni, ulusal kimlik ve iç güvenlik bakımından ciddi bir tehdit unsuru ve güvenlik sorunu olarak konumlandırmaya başlamıştır.

Bu dönemde göç kontrolü, daha geniş kapsamlı bir güvenlik gündemine entegre edilerek, insanî kaygılardan ziyade “tehdit yönetimi” anlayışı çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Bu yaklaşım, göç olgusunun giderek daha fazla savunma ve dışlama politikaları doğrultusunda değerlendirilmesine yol açmıştır (Welander, 2021, s. 29-31). AB'nin hukuki düzenlemeleri de bu güvenlik odaklı dönüşümün kurumsal yansımalarını ortaya koymaktadır. Nitekim 2011/95/AB sayılı Direktif ile 2013/32/AB sayılı Direktif, uluslararası koruma alanında yeterlilik kriterleri ve prosedürlere ilişkin düzenlemeleri, güvenlik önceliklerini temel alan bir yaklaşımla yapılandırmaktadır (Directive, 2011; Directive, 2013).

Avrupa devletlerinin özellikle Orta Doğu, Kuzey Afrika ve çoğunluğu Müslüman olan ülkelerden gelen göçleri kabul etmesi, göç ile güvenlik arasındaki bağın daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Bu süreçte göç olgusu, artan şekilde güvenlik perspektifinden değerlendirilmiş; göçmen bireylerin

hukuki statüleri, fiziksel görünüşleri ve geldikleri ülkelerle ilişkilendirilen risk algılarına göre sınıflandırılmaları yaygınlaşmıştır. Bu sınıflandırma biçimi, “Avrupalı olmayan”, “Müslüman” veya “Hispanik” gibi belirli grupların kamu düzeni ve ulusal güvenlik açısından potansiyel tehdit unsurları olarak inşa edilmesine dayanan bir korku siyasetiyle desteklenmiştir (Polko, 2025, s. 1-2). Bu bağlamda şekillenen yaklaşımlar, Avrupa’daki göç politikalarında güvenlik eksenli çerçevelerin belirleyici hale gelmesini beraberinde getirmiştir.

Bununla birlikte, güvenlikleştirme yaklaşımının göçün çok boyutlu, dinamik ve tarihsel süreklilik içeren yapısını tam olarak kavrayabilecek bütüncül bir kuramsal model sunmaktan uzak olduğu ifade edilmelidir. Tek yönlü bir bakış açısıyla oluşturulan ve dışlayıcı politikalar aracılığıyla göçü sınırlandırmayı ve entegrasyonu kolaylaştırmayı amaçlayan bu tür yaklaşımların, uygulamada beklenen sonuçları üretmekte yetersiz kaldığı görülmektedir (Ferreira ve ark., 2018). Göçün insanî boyutunun geri planda bırakılması, güvenlik temelli değerlendirmelerin öne çıkmasıyla birlikte, AB ülkelerinde yaşanan göç dalgalarına yönelik sürdürülebilir ve kapsayıcı politikaların geliştirilememesine neden olmuştur (Özerim, 2014, s. 16-18). Oysa göç, küresel dinamiklerin sürekli bir bileşeni olarak varlığını sürdürmekte olup, önümüzdeki dönemde de uluslararası siyasetin en temel meselelerinden biri olmaya devam edeceği açıktır. Bu gerçeklik, göçün tüm yönleriyle incelenmesi ve çok katmanlı yapısının bütüncül biçimde anlaşılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, söz konusu gereklilikten hareketle, öncelikle Avrupa’nın göç tarihine dönemsel bir perspektiften yaklaşarak, göç olgusunun tarihsel süreç içerisindeki dönüşümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Avrupa’daki göç hareketlerinin tarihsel arka planını incelemek, yalnızca mevcut politikaların hangi tarihsel koşullar altında şekillendiğini anlamaya katkı sunmakla kalmayacak, aynı zamanda göç teorilerinin bu politikaların oluşumundaki işlevini değerlendirmek açısından da analitik bir zemin oluşturacaktır. Bu kapsamda, göçün tarihsel evreleri ile kuramsal yaklaşımlar arasındaki ilişkiler açıklanacak; göç teorilerinin hem göç olgusunu nasıl kavramsallaştırdığı hem de uygulanan politikaları nasıl etkilediği analiz edilecektir. Devamında ise farklı dönemlerde ortaya çıkan göç araştırmaları incelenerek, bu çalışmaların göç süreçlerini nasıl tanımladığı ve bireyler ile toplulukların göç etme motivasyonlarını hangi kuramsal çerçeveler içinde ele aldığı değerlendirilecektir.

Araştırma, AB’nin Komisyon, Parlamento ve Konsey gibi kurumlarının göç politikalarıyla ilgili resmî belgeleri ve politika metinleri başta olmak üzere birincil kaynaklara ve AB göç tarihi ve göç teorileri literatüründen oluşan ikincil kaynaklara dayalı nitel bir yöntem kullanmaktadır. Bu analiz ile AB göç politikalarının dayandığı argümanların ve post-kolonyalizmin göçün karmaşık yapısının çözümlenmesinde getirebileceği farklı bakış açıları ortaya çıkarılmış ve kaynaklardan toplanan veriler, post-kolonyal çerçevede yorumlanmıştır.

Çalışma, güvenlikleştirme yaklaşımının ortaya çıkışından önce geliştirilen göç teorilerinin, göç politikalarının şekillenmesindeki sınırlı etkilerini incelerken, güvenlikleştirme yaklaşımının, göçün çok katmanlı doğasını yeterince kapsayamayan bir yönlendirme sunduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda, söz konusu yaklaşımın AB’nin göç politikalarını nasıl biçimlendirdiği hem kuramsal düzeyde hem de uygulama pratiklerinde önemli bir tartışma alanı haline gelmiştir. Güvenlikleştirme yaklaşımının genel çerçevesi ortaya konduğunda, göç politikalarının değerlendirilmesinde post-kolonyal teorinin sunduğu eleştirel perspektiflerin daha açık biçimde analiz edilebilmesi mümkün hale gelmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise, post-kolonyal yaklaşımın göç olgusuna nasıl bir kuramsal yönelim getirdiği, mevcut teorilerden hangi açılarda ayrıştığı ve göç politikalarının oluşum sürecinde neden alternatif ve önemli bir çerçeve olarak öne çıktığı ayrıntılı biçimde değerlendirilecektir.

2. Avrupa Göç Tarihi

Avrupa tarihinde ulus-devlet anlayışının güç kazanması ve devlet sınırlarının belirginleşmesi, göç hareketlerinin yönünü ve niteliğini dönüştüren önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu dönüşümün temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilen Westphalia Antlaşması, modern devlet anlayışını kurumsallaştırmış; bu çerçevede devletlerin egemenlik haklarını pekiştirerek sınırlarını kesinleştirmiştir. Söz konusu süreç, yalnızca toprak bütünlüğünün korunmasına dönük bir çaba değil, aynı zamanda vatandaşlık kavramının ön plana çıkmasına zemin hazırlamıştır. Devletlerin sınırları içinde yaşayan bireyleri “vatandaş” olarak tanımlamaya başlamasıyla birlikte, vatandaşlık, bireyin siyasal ve hukuksal aidiyetini belirleyen temel bir unsur haline gelmiştir (Hettne, 2000, s. 35-36). Bu

bağlamda, Avrupa ülkeleri arasındaki ticaretin geniş coğrafyalara yayılması ve vatandaşlık kavramının kurumsallaşması, göç hareketlerinin günümüzdeki çok boyutlu yapısının temellerini atmıştır.

Söz konusu gelişmeler, Avrupa'daki göç hareketlerinin niteliğini önemli ölçüde etkilemiştir. Ticari ilişkilerin yaygınlaşması ve vatandaşlık anlayışının güçlenmesiyle birlikte, göç eden bireyler yalnızca ekonomik fırsatlar arayan kişiler olarak değil, aynı zamanda belirli bir devletin vatandaşlık haklarına sahip olan ya da bu haklardan yoksun bireyler olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Vatandaşlık çerçevesinin kurumsal olarak yerleşmesi, "öteki" algısının oluşmasına katkı sağlamış; böylece devletler, vatandaşlarını belirli sınırlarla tanımlarken, göçmenleri dışlayan ve ayrımcı eğilimler taşıyan politikalar geliştirmeye başlamıştır (Bauböck, 2006, s. 18-20). Bu süreç, ülkeler arasındaki siyasal ve kültürel farklılıkların göç kararları üzerindeki etkisini artırmış ve modern Avrupa'da göç olgusunu yalnızca ekonomik ya da siyasal bağlamda değil; kimlik, aidiyet ve vatandaşlık gibi kavramlarla iç içe geçmiş karmaşık bir toplumsal dinamik olarak şekillendirmiştir (Hornung, 2014, s. 85-87).

Avrupa'da göçün çok katmanlı yapısının daha görünür hale gelmesi, özellikle 19. yüzyılın ortalarından itibaren belirginleşmiştir. Bu dönemde, vatandaşlık anlayışındaki gelişmeler ve "öteki"nin toplumsal düzeyde daha fazla hissedilmesiyle birlikte, göçmenler ile yerleşik nüfus arasındaki ırk, dil, din ve kültür farklılıkları yeni toplumsal dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Emmer ve Lucassen, 2019). Aynı dönemde erken küreselleşmenin etkisinin artması ve Avrupa ülkelerinde ticaret hacminin genişlemesi, göç hareketlerini teşvik eden bir unsur haline gelmiştir. Sanayileşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik büyüme, artan iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere göçmenlere yeni istihdam olanakları sunmuş; bu durum göçün sürekliliğini sağlamıştır. Bu bağlamda Avrupa, bir yandan göçün sunduğu ekonomik fırsatlardan yararlanmayı amaçlarken, diğer yandan toplumsal uyumun sağlanmasına yönelik zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu ikili yapı içerisinde, göçmenlerin Avrupa toplumlarının sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının şekillenmesindeki rolü giderek daha belirgin hale gelmiştir (Bell-Fialkoff, 2000, s. 2-4).

19. yüzyıldan itibaren Avrupa devletleri, küresel ölçekte güçlerini artırma ve egemenliklerini pekiştirme yönünde bir sürece girmiştir. Bu bağlamda, dönemin dikkat çeken yönelimlerinden biri, "tersine göç" olarak tanımlanabilecek nitelikteki nüfus hareketleridir. Avrupa devletleri, bu süreçte yalnızca göç alan değil, aynı zamanda göç ihraç eden aktörler olarak da öne çıkmış; göçü, özellikle sömürgeleştirilen coğrafyalar üzerinde siyasal ve toplumsal etki kurmanın aracı olarak kullanmışlardır. Gelişmemiş olarak nitelendirilen bölgelerde Avrupalıların yerleştirilmesi, söz konusu toplumların dönüşümünü yönlendirmeye dönük bir strateji olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, başta İngiltere ve Fransa olmak üzere güçlü Avrupa devletleri açısından göç, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sömürgeci yayılmacılığı pekiştiren bir mekanizma işlevi görmüştür. Özellikle Fransa'nın Cezayir'e yerleşimci göndererek bölgenin Fransız kimliğiyle özdeşleştirilmesine dönük iddialarını güçlendirmesi, göçün sömürgecilik bağlamında nasıl stratejik bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır (Cohen, 1995, s. 8-16).

Avrupa'nın göç tarihine bakıldığında, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın ilk yarısı, kitlesel göçlerin yaşandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Sanayileşmenin ivme kazandığı bu dönemde Avrupa ülkeleri, artan üretim kapasitesine paralel olarak iş gücüne olan ihtiyaçlarını artırmış ve bu durum, göçü teşvik eden önemli bir faktör haline gelmiştir. Öte yandan, köleliğin yasaklanmaya başlamasıyla birlikte iş gücü ihtiyacının yeni yollarla karşılanması gerekmiş; bu da kitlesel göç hareketlerinin altyapısını oluşturmuştur. Aynı zamanda teknolojik ilerlemeler, ulaşım olanaklarını genişletmiş ve seyahat süresini kısaltarak hem Avrupa'ya yönelik hem de Avrupa ülkeleri arasındaki göç hareketlerini hızlandırmıştır (Bade, 2008, s. 206-210).

Birinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemde Avrupa, göç hareketlerinin merkezi konumunda olmuştur. Bu durum, özellikle sanayi ve tarım alanlarında öncü konumda bulunan Avrupa ülkelerinin sürekli artan hammadde ve iş gücü ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Castles, 1986, s. 761-762). Sömürge ülkelerinden gelen göçmenlerin yanı sıra köle ticareti ve yerleşim politikaları da Avrupa'nın göç haritasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu çerçevede, göçmenler yalnızca ekonomik büyümenin değil, aynı zamanda modern Avrupa toplumlarının inşasının da temel bileşenlerinden biri olarak önemli bir rol oynamışlardır (Cohen, 1991, s. 14-16).

1945-1970 dönemi ise, Avrupa göç tarihinde savaş sonrası toparlanmanın yaşandığı kritik bir evreyi temsil etmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından sanayileşmenin yeniden ivme kazanmasıyla birlikte, iş gücü ihtiyacı tekrar gündeme gelmiş; savaşın demografik etkileri nedeniyle nüfusu azalan Avrupa ülkeleri, ekonomik kalkınmayı sürdürebilmek için göçmen alımını stratejik bir öncelik haline getirmiştir (Lucassen ve ark., 2014, s. 35). Bu dönemde bir yandan ekonomik büyümeyi hızlandırmak isteyen ve göçmen iş gücüne kapılarını açan Avrupa ülkeleri bulunurken, diğer yandan savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulmaya çalışan, daha iyi yaşam koşulları arayan bireylerin oluşturduğu göçmen kitleleri söz konusudur. 1970'li yıllara kadar süren bu süreçte, ikili anlaşmalar yoluyla Avrupa'ya yönelik yasal iş gücü göçü sağlanmış ve göç hareketleri belirli bir düzen içerisinde yürütülmüştür (Tilly, 1976, s. 15-17).

Bu dönemin özgün yanı, göçün güvenlik eksenli değil, ekonomik temelli bir süreç olarak değerlendirilmesidir. Hem göç veren hem de göç alan ülkeler açısından karşılıklı yarar ilişkisine dayanan bu göç hareketleri, ekonomik refahın artırılmasına katkı sağlamıştır. Ucuz iş gücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle göçmenlerin hareketliliği yalnızca bir tehdit olarak algılanmamış; aksine teşvik edilen bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede göç, hem bireylerin refah düzeyini artırma aracı hem de Avrupa ülkeleri için ekonomik büyümenin tamamlayıcı bir ögesi olarak işlev görmüştür.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'ya yönelen göç dalgası, özellikle Almanya başta olmak üzere yüksek nüfuslu ülkelerde, yeni ekonomik programların daha etkin biçimde uygulanmasına olanak tanımıştır. Bu bağlamda, Avrupa ülkeleri, göçmen iş gücüne yönelik taleplerini karşılayabilmek amacıyla sınırlarını daha esnek hale getirmiş ve bu durum, hem göçmenler hem de göç alan ülkeler açısından karşılıklı faydaya dayalı bir ilişki doğurmuştur. Göçmenler daha iyi yaşam koşullarına ulaşma fırsatı elde ederken, Avrupa ülkeleri de ekonomik kalkınmalarını hızlandıracak iş gücüne erişim sağlamıştır. Almanya'ya yaklaşık 20 milyon kişinin göç etmiş olması, bu dönemde yaşanan göç hareketlerinin büyüklüğünü göstermekte; aynı şekilde diğer büyük Avrupa ülkeleri de benzer yoğunlukta göç akışlarına sahne olmuştur (Zimmerman, 2005, s. 142-144).

1970'li yıllara gelindiğinde, Almanya'daki iş gücünün yaklaşık %10'unun göçmen işçilerden oluştuğu, aynı dönemde Almanya'dan diğer Avrupa ülkelerine göç edenlerin oranının ise %30'a ulaştığı kaydedilmiştir (Eley, 2008, s. 203-206). Bu veriler, Avrupa göç tarihinde önemli bir dönüşüm noktasına işaret etmektedir. Bu bağlamda, Almanya'nın göçü yalnızca ekonomik kalkınma aracı olarak değerlendirdiği yönündeki indirgemeci yorumlar, dönemin çok katmanlı toplumsal dönüşüm dinamiklerini göz ardı etmektedir. Zira söz konusu süreç, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir yeniden yapılanmayı da beraberinde getirmiştir. Göçmen toplulukların Avrupa toplumlarına entegre olmaya başladığı bu dönem, aynı zamanda ulusal kimliklerin yeniden tanımlandığı, çokkültürlü yapının biçimlenmeye başladığı bir evre olarak öne çıkmıştır. Almanya'da gözlemlenen bu dönüşüm, diğer Avrupa ülkelerinde de benzer biçimde deneyimlenmiştir.

Bu döneme kadar göçü destekleyen açık kapı politikaları, 1970'li yıllarda yaşanan küresel gelişmelerin etkisiyle yeniden değerlendirme sürecine girmiştir. 1973 Petrol Krizi, İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki gerilimler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik durgunluk, Avrupa'ya yönelik göç hareketlerinde kırılma yaratmıştır. 1940'lı yıllarda uygulamaya konulan Bretton Woods sisteminin Petrol Krizi ile sona ermesi, Avrupa ülkelerinde ekonomik daralmaya neden olmuş; bu durum göçmen iş gücüne olan talebin azalmasına ve göç akışlarının sürdürülmesine duyulan ihtiyacın ortadan kalkmasına yol açmıştır (Cömert, 2016, s. 118-121).

Bununla birlikte, Avrupa ülkelerindeki iş gücü ihtiyacının azalmış olması, göç hareketlerinin tamamen sona erdiği anlamına gelmemektedir. 1970'lerden itibaren, farklı coğrafyalardan gelen göç akışları devam etmiş; özellikle İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki çatışmalar ve bölgedeki siyasal istikrarsızlıklar, Avrupa'ya yönelik göçün ağırlıklı olarak bu coğrafyalardan gerçekleşmesine neden olmuştur (Mitchell, 2010, s. 190-195). Bu gelişmeler, Avrupa ülkelerinde güvenlik temelli kaygıların artmasına, göç politikalarının yeniden yapılandırılmasına ve sınırların göçmenlere kapatılmasına yönelik eğilimlerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

1970'li yılların ardından yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle, Avrupa ülkeleri daha önce iş gücü ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kabul ettikleri göçmenleri giderek artan biçimde ekonomik bir yük olarak değerlendirmeye başlamış ve göç akışını sınırlamak amacıyla daha katı düzenlemelere

yönelmiştir (Van Mol ve De Valk, 2016, s. 35-37). Bu doğrultuda, tersine göçü teşvik etmeye yönelik çeşitli politikalar geliştirilmişse de yasal statüye ve sosyal haklara sahip göçmenler, yaşam koşullarının kötüleşeceği endişesiyle geri dönüşü büyük oranda tercih etmemiştir (Alkan, 2015, s. 755-758). Sınırlayıcı tedbirlere rağmen göç hareketleri sona ermemiş; aksine göç dinamikleri, özellikle aile birleşimi politikalarının sonucu olarak, yeni bir biçim kazanmıştır. Bu politikalar sayesinde, mevcut göçmenlerin aile üyeleriyle birleşmelerine olanak tanınmış, böylelikle göç akışları azalsa da sürekliliğini korumuştur.

1990'lı yıllar Avrupa göç tarihinde yeni bir döneme işaret etmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Doğu Avrupa'da ortaya çıkan siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik sorunlar, Batı Avrupa'ya yönelik büyük ölçekli göç hareketlerini tetiklemiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik zorluklar ve sosyal beklentiler, bireyleri daha yüksek yaşam standartlarına sahip bölgelere yöneltmiş; bunun sonucunda Avrupa içinde göç dinamikleri yeniden hız kazanmıştır. Bu süreçte Avrupa, kendisine kültürel olarak yakın ancak ekonomik bakımdan görece zayıf olan Doğu Avrupa ülkelerinden yoğun göç almaya başlamış ve bu durum göç politikalarının yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılan yeni toplumsal ve siyasal süreçleri beraberinde getirmiştir (Varma ve Roehse, 2024).

1990'lı yıllar, aynı zamanda Avrupa'da göçün güvenlikle ilişkilendirilmeye başlandığı dönem olarak öne çıkmaktadır. Afrika ve Orta Doğu'dan gelen göç akışlarının devam etmesiyle birlikte, Avrupa içerisindeki göç hareketlerinde de artış gözlenmiş; bu durum, göçmenlerin yerleşik toplumlar açısından sosyal bir tehdit olarak algılanmasına neden olmuştur. Ekonomik büyümenin 1950-1970 dönemine kıyasla yavaşlamasıyla birlikte göçmenler, yalnızca ekonomik katkı sağlayan birer iş gücü kaynağı olarak değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve siyasal açıdan tehdit oluşturan gruplar olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu süreçte, Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenleleştirme yaklaşımı, göç hareketleri ve politikaları ile ilişkilendirilerek göç olgusuna dair yeni bir çerçevenin oluşumuna katkı sunmuştur (Faist, 2004, s. 3-5).

Dönemin göç hareketlerinin temel nedenleri arasında, Doğu Avrupa'daki siyasal krizler ve yaygın ekonomik yoksulluk yer almaktadır. Batı Avrupa ülkeleri, daha gelişmiş ekonomik yapıları sayesinde Doğu Avrupa'dan gelen bireyler için daha cazip hale gelmiştir. Schengen Anlaşması'nın uygulamaya konulması ise bölge içi hareketliliği kolaylaştırmış ve Batı Avrupa'ya yönelen göçü hızlandırmıştır (Convey ve Kupiszewski, 1995, s. 939-941). Bu dönemde Batı Avrupa ülkeleri, kültürel benzerlik taşıyan göçmen topluluklara karşı daha açık bir yaklaşım benimserken, Balkanlar'daki siyasal istikrarsızlıklar da Avrupa'ya yönelik göç akışını önemli ölçüde artırmıştır. Bölgedeki insanî krizler, Batı Avrupa'yı sığınmacılar için güvenli bir varış noktası haline getirmiştir (Jennissen, 2003, s. 173-175).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın yeniden inşası sürecinde barış ortamının korunması, ekonomik refahın sağlanması ve kültürel bütünleşmenin geliştirilmesi gibi hedeflerle kurulan AB, 1990'lı yıllara gelindiğinde üye devletlerin dış politika ve savunma konularında ortak hareket etmesini amaçlayan bir yapıya dönüşmüştür (Littoz-Monnet, 2012, s. 1187-1189). Bu bağlamda, Avrupa ülkeleri göç alanındaki düzenlemeleri de ortak bir çerçevede ele alma arayışına yönelmiş ve AB çatısı altında ortak bir göç politikası oluşturma çabalarına girişmişlerdir.

Bu çerçevede, Avrupa ülkeleri arasında geçerli olan serbest dolaşım hakkı, özellikle Batı Avrupa'da göç hareketlerinin artmasına neden olmuş; ancak bu ülkeler, karşılaştıkları büyük göç dalgaları karşısında gelen bireylerin ihtiyaçlarını karşılamada çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. 1990–1998 yılları arasında Avrupa'ya yönelik net göç miktarı 700.000'in üzerinde gerçekleşmiş; bu rakamın, aynı dönemdeki Amerika Birleşik Devletleri göç hacminin yaklaşık üç katı olduğu belirtilmiştir. Bu süreçte, sığınma talebinde bulunan bireylerin sayısı da yıllık ortalama 350.000 düzeyindedir (Brücker ve diğerleri, 2002, s. 1-2).

1970 sonrası ekonomik büyümesi durağanlaşan ve iş gücüne olan talebi azalan Avrupa ülkeleri açısından, yüksek oranlı işsizlik ihtimali belirgin bir sorun haline gelmiştir. Ayrıca, göçmen ve mültecilerin, geldikleri ülkeler Avrupa kökenli olsa dahi, ev sahibi toplumların kültürel bütünlüğü açısından potansiyel bir tehdit olarak algılanmaları mümkün hale gelmiştir. Hem göçmenler hem de göç alan ülkeler açısından ortaya çıkan bu ekonomik, toplumsal ve siyasal dinamikler, 1990'lı yıllarda

AB'nin göç olgusuna dair yaklaşımını olumsuz yönde etkilemiştir (Boswell, 2018, s. 5-7). Bu gelişmelerin sonucunda, Batı Avrupa ülkelerinde göçmenlere ve sığınmacılara yönelik daha katı politikalar uygulanmaya başlanmıştır (Stalker, 2002, s. 165-167). Bu dönemde güvenlikleştirme yaklaşımı ile göç arasındaki ilişki giderek daha görünür hale gelmiştir. Göçmenlerin ekonomik refahı paylaşma dengesini bozacağı, kamu kaynaklarını tüketeceği ya da artan suç oranlarıyla ilişkilendirileceği yönündeki kaygılar, bu süreci şekillendiren temel etkenler arasında yer almıştır. Buna bağlı olarak, göç kontrolü sınır güvenliği önlemleriyle desteklenmiş; yasadışı geçişlerin önlenmesi ve üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalar yoluyla göç yükünün dağıtılması hedeflenmiştir.

AB'yi etkileyen en son büyük ölçekli göç dalgası ise, 2010 yılında Tunus'ta başlayarak Libya, Mısır, Yemen, Suriye ve Bahreyn gibi ülkelere yayılan Arap Baharı süreci ile doğrudan ilişkili olmuştur. Arap Baharı, söz konusu ülkelerde hükümet karşıtı protestolar, kitlesel ayaklanmalar ve silahlı çatışmalarla kendini göstermiş; halklar siyasî reform, ekonomik fırsatlar ve daha fazla özgürlük taleplerini yüksek sesle dile getirmiştir (Salam, 2015, s. 121-123). Bu süreç, birçok ülkede siyasal istikrarsızlıkların ortaya çıkmasına ve zorunlu göç hareketlerinin artmasına neden olmuştur. Ancak Arap Baharı'nın ilk yıllarında Avrupa'ya yönelik göç şablonlarında belirgin bir değişiklik gözlenmemiştir.

Bu aşamada Avrupa ülkeleri, Orta Doğu kaynaklı göç hareketlerini sınırlandırmak amacıyla başta Türkiye olmak üzere Ürdün, Cezayir gibi ülkelerle ikili anlaşmalar yapmış ve "tampon bölgeler" oluşturarak göç akışlarını dış sınırlarında durdurmaya çalışmıştır. Ancak 2015 yılına gelindiğinde, Arap Baharı'nın yarattığı siyasal ve insanî krizlerin sonucu olarak Avrupa, kaçınılmaz bir biçimde büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır (Fargues ve Fandrich, 2012, s. 1-4).

2015 göç krizi, AB'nin uzun süredir oluşturmayı hedeflediği ortak göç politikasının yetersizliklerini açık biçimde ortaya koymuştur. Bu süreçte, göç olgusu büyük ölçüde bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmiş; artması öngörülen suç oranları, kültürel uyum zorlukları ve din temelli ayrılmalar gibi toplumsal kaygılar belirginleşmiştir. Popülist siyasi söylemlerin yükselişe geçtiği bu dönemde "öteki" kavramı, artan biçimde tehdit ile özdeşleştirilmiştir (Hintjens, 2019, s. 184-186). Can güvenliği tehdidi altında olan bireylerin Avrupa'ya sığınma talepleri ve yasa dışı göç akışlarının yoğunlaşması, Avrupa ülkeleri için ciddi bir yönetim sorununa dönüşmüştür (Asderaki ve Markozani, 2021, s. 180-182).

Günümüze gelindiğinde, Avrupa'daki göç hareketleri tarihsel eğilimlerin izlerini taşımakta ve küreselleşme süreciyle birlikte daha da çeşitlenmektedir. Çağdaş dönemde göç yalnızca ekonomik motivasyonlarla sınırlı kalmamakta; savaş, etnik çatışmalar, dini nedenler ve çevresel faktörler gibi çok boyutlu ve karmaşık saiklere dayanmaktadır. Avrupa'nın dışa açılma süreci, yalnızca bir ekonomik kalkınma stratejisi olmanın ötesinde; sosyal yapıyı, kültürel çeşitliliği ve siyasal dengeleri yeniden biçimlendiren çok katmanlı bir dönüşüm süreci haline gelmiştir.

Bu bağlamda Avrupa göç tarihi, göç olgusunun neden ve sonuçlarının anlaşılması, göç hareketlerinin gelişimi ile kuramsal yaklaşımların evrimi açısından tarihsel bir perspektif sunmaktadır. Bununla birlikte, Ernst Georg Ravenstein'in İngiltere'de başlattığı erken göç çalışmalarının günümüzün çok boyutlu göç dinamiklerini anlamada tek başına yeterli olmadığı açıktır. Çağdaş göç şablonlarını sağlıklı biçimde değerlendirmek, ancak Avrupa göç tarihinin yanı sıra kuramsal literatürün eleştirel biçimde analiz edilmesiyle mümkün olabilir. Bu noktada, göç hareketleri ile kuramsal yaklaşımlar arasındaki ilişki, güvenlikleştirme perspektifinin göç politikalarına etkisi ve mevcut yaklaşımların sınırlılıkları, çalışmanın temel araştırma sorularını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın ikinci bölümünde göç literatürü değerlendirilecek; son bölümde ise günümüzdeki göç hareketlerinin açıklanmasına imkân tanıyacak daha kapsamlı bir kuramsal çerçeve oluşturulacaktır.

3.Göç Teorileri

Çalışmanın bu bölümünde, göç literatüründe önemli yer tutan kuramsal yaklaşımlar incelenecek ve bu kapsamda Ravenstein'in (1889) öncülüğünü yaptığı teorik çerçeveden başlanarak, alana yön veren temel teoriler değerlendirilecektir. Göç araştırmaları bağlamında ilk sistematik ve kapsamlı çalışmayı ortaya koyan isim olarak kabul edilen Ravenstein'in katkıları, kendisinden sonra gelen araştırmacılar için önemli bir kuramsal zemin oluşturmuştur. Ravenstein'in çalışmalarını derinleştirerek göç olgusunu farklı boyutlarıyla açıklamaya çalışan Stouffer (1940) ve Lee (1966) gibi kuramcılar, alanda daha geniş açıklayıcılığa sahip teorik çerçeveler geliştirmeye yönelmişlerdir. Petersen'in (1958) yaklaşımı ise, göç hareketlerini sınıflandırma konusundaki kapsamlı yapısıyla bu çalışmada ayrıca ele alınacaktır.

Bunun yanı sıra, Todaro (1980) ve Borjas (1989), göçün ekonomik boyutunu inceleyen kuramcılar arasında önemli bir yer tutmakta; özellikle göç kararlarının ekonomik beklenti ve maliyet temelli analizinde öne çıkmaktadırlar. 1990'lı yıllardan itibaren güvenlikleştirme yaklaşımının göç politikalarıyla ilişkilendirilmesiyle birlikte, Faist ve Wallerstein gibi isimlerin geliştirdiği kuramlar, bu yaklaşıma alternatif oluşturma potansiyelleri dolayısıyla değerlendirmeye dahil edilmiştir. Bu çerçevede, literatürde tarihsel olarak öncü konumda bulunan Ravenstein'in "Göç Kanunları" adlı çalışmasıyla başlanmaktadır.

Ravenstein (1889), göç olgusunu sistematik biçimde ele alan ilk araştırmacı olarak kabul edilmekte ve "Göç Kanunları" başlıklı çalışmasında göç hareketlerinin nedenlerine dair önemli gözlemler ortaya koymaktadır. Araştırmasının İngiltere merkezli oluşu, Avrupa'nın sanayileşme süreciyle eş zamanlı gelişen göç dinamikleri açısından dikkate değerdir. Sanayileşmenin öncü ülkelerinden biri olan İngiltere'de iş gücü talebinin artması, tarihsel olarak göç araştırmalarına elverişli bir zemin hazırlamıştır. Ravenstein'in teorik çerçevesinde ilk olarak "mesafe" kavramı öne çıkmaktadır. Yazar, dönemin sınırlı ulaşım imkânlarının göç hareketlerini olumsuz etkilediğini belirtmiş; ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte bireylerin ticaret ve istihdam merkezlerine yönelme eğilimlerinin artacağına dikkat çekmiştir (Ravenstein, 1889, s. 241-243). İkinci olarak, kırsaldan kente yönelen göçler üzerinde durulmuş; sanayileşme süreciyle birlikte kentlerdeki istihdam olanaklarının artmasının, kırsal bölgelerden kent merkezlerine yoğun göç hareketlerine neden olacağı ileri sürülmüştür (Çağlayan, 2006, s. 68-69). Ravenstein'in üçüncü gözlemi ise göçün zincirleme etkisine yöneliktir. Kırsal alanlardan kentlere gerçekleşen göçler, nüfusu azalan kırsal bölgelerin, kendilerine yakın olan diğer kırsal alanlardan göç almasıyla sonuçlanmakta; bu da kent merkezlerine yakın bölgelerde nüfus artışını tetiklemektedir (Ravenstein, 1889, s. 243).

Ravenstein ayrıca göç ve cinsiyet ilişkisine de dikkat çekmiştir. Dönemin toplumsal koşulları doğrultusunda erkeklerin uzun mesafeli göçlerde daha etkin oldukları, kadınların ise daha kısa mesafelerde geçici işlerde çalışmak üzere göç ettikleri ifade edilmiştir. Bu yönüyle Ravenstein'in çalışması, göç olgusunun nedenlerini kavramsallaştırmaya yönelik ilk teorik çabalardan biri olarak değerlendirilmekte; ancak Avrupa merkezli bakış açısıyla, günümüz küresel göç dinamikleri bağlamında sınırlı bir açıklayıcılığa sahip olduğu da vurgulanmaktadır (Ravenstein, 1889, s. 248-253).

Ravenstein sonrası dönemde göç kuramlarını geliştiren isimlerden biri olan Samuel Andrew Stouffer (1940), göç hareketlerinin yalnızca mesafe değişkeniyle açıklanamayacağını ileri sürmüştür. Stouffer, bireyin göç kararının çeşitli faktörlerin etkileşimiyle şekillendiğini belirtmiş; özellikle "Kesişen Fırsatlar" başlıklı çalışmasında, bireyin göç etmeyi planladığı yer ile mevcut yaşadığı yer arasındaki fırsat farkının belirleyici olduğunu savunmuştur. Ona göre, hedef ülkedeki fırsatların birey açısından cazibesi arttıkça, coğrafi mesafe faktörü görece önemsizleşmektedir (Stouffer, 1940, s. 846-847). Bu çerçevede, kişisel beceri ve nitelik düzeyi yüksek olan bireylerin, yaşadıkları olumsuz koşullardan kurtulmak amacıyla daha uzak bölgelere göç etmeye istekli olabilecekleri ifade edilmektedir.

Bu doğrultuda, yüksek düzeyde fırsatlar sunan bir ülkenin coğrafi olarak uzak bir konumda bulunması, bireylerin göç kararını belirleyici biçimde engelleyen bir unsur olmaktan çıkmaktadır (Freymeyer ve Ritchey, 1985, s. 419-420). Özellikle sanayileşmiş ve ekonomik olarak güçlü bölgeler, nitelikli bireyler için göç açısından cazip hedefler olmayı sürdürmektedir. Bu bağlamda Stouffer'in katkıları, Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin göç hareketlerinde hedef ülke konumunda bulunmasını açıklayan önemli teorik dayanaklardan biri olmuştur (Stouffer, 1940, s. 846-848).

Göç literatürüne önemli katkılar sunan bir diğer araştırmacı Everett Lee'dir. Lee (1966), "Göç Teorisi" başlıklı çalışmasında, kendisinden önceki kuramsal yaklaşımlara kıyasla daha kapsamlı bir model geliştirmiştir. Lee, mevcut teorilerin göç kararını belirleyen insan faktörünü yeterince merkeze almadığını ifade ederek, bireysel tercihlerden bağımsız olarak oluşturulan açıklamaların göç kararlarının dinamik doğasını kavramakta yetersiz kaldığını ileri sürmüştür. Göçün temel nedenlerinden biri olan mesafe kavramının önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, mesafenin yalnızca fiziki uzaklıkla değil, aynı zamanda bu mesafeye dair bireyin karşılaştığı engellerle şekillendiğini vurgulamıştır (Lee, 1966, s. 47-48).

Lee'nin kuramsal çerçevesinde, hedef ülkede bireyler açısından olumlu nitelikler taşıyan unsurlar "çekici faktörler", göç sürecinde karşılaşılan olumsuz koşullar ise "itici faktörler" olarak

kavramsallaştırılmıştır. Çekici faktörlerin yoğunluğu, bireyin göç kararını olumlu yönde etkileyerek göçü teşvik eden bir işlev görmektedir (Lee, 1966, s. 48-50). Bununla birlikte, çekici ve itici faktörlerin varlığı, bireysel farklılıklar ve öznel değerlendirmeler ile birlikte göç kararında belirleyici hale gelmektedir. Bu kapsamda gelişmiş ülkelerin sunduğu ekonomik imkânlar, istihdam fırsatları ve sağlık hizmetleri gibi olanaklar çekici faktörler arasında değerlendirilirken, bireylerin kaynak ülkelerdeki yoksulluk, işsizlik ve siyasal istikrarsızlık gibi itici unsurlar karşısında göç etmeye yöneldikleri ifade edilmektedir (Akyıldız, 2016, s. 139-140).

Göçün türsel olarak sınıflandırılması konusunda önemli bir katkı sağlayan William Petersen (1958), göç hareketlerini dört ana kategoriye ayırmıştır: ilkel göçler, zorunlu göçler, serbest göçler ve kitlesel göçler. Petersen'e göre, ilkel göçler sanayileşme öncesi dönemde temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla kısa mesafelerde gerçekleştirilen yer değiştirmeleri ifade ederken, zorunlu göçler bireylerin devlet ya da başka otoriteler tarafından baskı yoluyla yer değiştirmeye zorlandıkları durumlarıdır. Nazi Almanyası döneminde Yahudi nüfusun ülkeyi terk etmek zorunda kalması, bu tür göçlere örnek olarak verilebilir. Yönlendirici göç olarak tanımlanan göç biçimi ise, bireylerin dışsal baskı altında göç etmeleriyle oluşur; ancak söz konusu baskı yaşam hakkını tehdit edecek düzeydeyse, bu hareket zorunlu göç kapsamına alınır. Serbest göçler, bireyin yaşam standartlarını yükseltme amacıyla kendi iradesiyle gerçekleştirdiği, özellikle 19. yüzyılda Avrupa'da sıkça rastlanan göç hareketlerini tanımlar (Petersen, 1958, s. 258-259).

Avrupa'ya yönelik göç hareketlerinin yapısal düzeyde analizinde önemli katkılar sunan bir diğer yaklaşım ise Immanuel Wallerstein'in (1987) "Dünya Sistemleri Teorisi"dir. Wallerstein, göçün özellikle kapitalist sistemin genişlemesiyle birlikte artış gösterdiğini savunur. Kapitalizmin güçlenmesi, kapitalist ülkelerin ekonomik büyümelerini sürdürebilmek için daha fazla iş gücüne ihtiyaç duymasına neden olmuş; bu da göç akışlarını teşvik eden yapısal bir unsur haline gelmiştir. Kapitalist sistemin neden olduğu eşitsizlikler, gelişmemiş ülkelerin kendi başlarına kalkınma şanslarını sınırlandırmış ve bu ülkelere gelişmiş ülkelere yönelen göç hareketlerini kaçınılmaz hale getirmiştir (Bayraktar, 2013, s. 118).

Wallerstein'e göre, dünya sistemi merkez (gelişmiş kapitalist ülkeler) ve çevre (gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkeler) ülkeleri arasında bir iş bölümü yaratmaktadır. Merkez ülkeler, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda da çevre ülkelere göre daha avantajlı konumda yer almaktadır (Gurieva ve Dzhioev, 2015, s. 105). Bu üstünlük durumu, çevre ülkeleri merkez ülkelerin sunduğu kaynaklara bağımlı hale getirirken, merkez ülkeler de çevre ülkelerden gelen iş gücünü sistemin sürekliliğini sağlayacak bir unsur olarak kullanmaktadır. Bu çerçevede, merkez ve çevre ülkeler arasındaki eşitsizlikler sürdükçe, karşılıklı bağımlılık da devam edecek ve merkez ülkelere yönelik göç hareketleri süreklilik arz edecektir (Wallerstein, 1987, s. 4-5).

Michael Paul Todaro (1969), göç olgusunu temel olarak ekonomik bir çerçevede ele almış ve göç kararlarını büyük ölçüde gelir farklarına dayalı rasyonel tercihler olarak değerlendirmiştir. Sanayileşmiş bölgelerin artan iş gücü talebini karşılamak üzere yakın çevrelerinden iş gücü temin etme eğiliminde olduklarını ileri süren Todaro, göç sürecinde bireyin öznel faktörlerine sınırlı yer vermiştir. Göçün temel belirleyicisinin ekonomik kazanç olduğunu savunarak, bireylerin daha yüksek ücret beklentisiyle hareket ettiklerini ve bu beklenti doğrultusunda göç ettiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların iş gücü hareketliliğini tetiklediğini vurgulamış; bu hareketliliğin zamanla ücret farklılıklarını dengeleyeceği öngörüsünde bulunmuştur. Özellikle 1945 sonrasında Avrupa ülkeleri arasında yapılan iş gücü anlaşmaları, Todaro'nun yaklaşımı için ampirik örnekler sunmakta; güçlü ülkeler istihdam ihtiyaçlarını giderirken, kaynak ülkelerin döviz kazancı sağlayarak ekonomik kalkınma beklentisine girdikleri bir işleyiş tanımlanmaktadır (Todaro, 1980, s. 361-362).

Benzer bir perspektifle, George Jesus Borjas (1989) da göçü esas itibarıyla ekonomik gerekçeler üzerinden analiz etmiştir. Borjas, göç sürecini üç temel aşama üzerinden incelemiş ve bu aşamalarda ekonomik koşulların belirleyici rolünü öne çıkarmıştır. İlk aşamada, göç hareketlerinin hacmi vurgulanmakta; ikinci aşamada göçmenlerin hedef ülkenin üretim yapısına ve istihdam koşullarına ne derece uyum sağladığı tartışılmakta; üçüncü aşamada ise göçmenlerin ekonomik katkılarının sürdürülebilirliği değerlendirilmektedir. Kaynak ülkelerdeki toplumsal, siyasal ve kültürel bağamları

görece arka planda bırakan Borjas, göçü bireyin rasyonel çıkar maksimizasyonu çerçevesinde aldığı ekonomik risk temelli bir karar olarak yorumlamaktadır (Borjas, 1989, s. 457-460).

1990 sonrası göç teorileri arasında öne çıkan isimlerden biri olan Thomas Faist (2000), göç olgusunu "ulusötesileşme" kavramı çerçevesinde değerlendirmiştir. Faist, göç kararlarının bireysel düzeyde alınsa da, zaman içinde birbirini etkileyen kolektif süreçlere dönüştüğünü ve göçmen topluluklar arasında çok boyutlu sosyal ağlar oluştuğunu savunmuştur. Bu etkileşim yalnızca bireyler arası değil; aynı zamanda kaynak ve hedef ülkeler arasında kültürel, ekonomik ve siyasal düzeyde bir karşılıklı etkileşimi de beraberinde getirmektedir. Faist'e göre göçmenler, yalnızca yer değiştiren bireyler değil, aynı zamanda küresel düzeyde etkili sosyal ilişkiler ağı kuran aktörlerdir. Bu çerçevede göç, yalnızca başlangıç ve varış noktaları arasında gerçekleşen lineer bir hareket değil; geri dönüşler, yeni hedef ülkelere yönelimler ve diasporik yapılanmalar yoluyla sürekli gelişen dinamik bir süreçtir (Faist, 2000, s. 190-193).

Avrupa göç tarihinin önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere, 1990 sonrasında göç meselesi giderek güvenlik odaklı bir eksene kaymıştır. Bu süreçte "güvenlikleştirme" yaklaşımı ön plana çıkmış ve Avrupa'da göç politikalarının temel belirleyicisi haline gelmiştir. Bu yaklaşımla birlikte, göçmenlerin entegrasyonu, insan hakları veya hukuki düzenlemeler gibi başlıklar ikincil plana düşmüş; göçü sınırlara ulaşmadan engellemek, sınır güvenliğini artırmak ve düzensiz göçle mücadeleye odaklanmak gibi önleyici politikalar belirginleşmiştir (Huysmans, 2000, s. 752-755).

Bu bağlamda, Arnold Wolfers'in (1952) güvenlik tanımı, göçün güvenlikleştirilmesinde teorik dayanak sağlayan önemli bir çerçeve sunmaktadır. Wolfers, güvenliği hem nesnel hem de öznel yönleriyle ele almış; nesnel güvenliği toplumun kazanımlarını tehditlerden koruma çabası olarak tanımlamıştır (Wolfers, 1952, s. 484-486). Bu tanım çerçevesinde, farklı etnik, dinsel ve kültürel kimliklerden gelen göçmen gruplar, yerleşik toplulukların sosyal değerlerini tehdit eden unsurlar olarak algılanmaya başlanmıştır. Böylece, ulusal güvenlik kavramı yalnızca dış tehditlere karşı değil, aynı zamanda sınırları aşarak gelen göçmen gruplara karşı da işletilen bir güvenlik paradigması haline gelmiştir (Brauch, 2008, s. 3).

1980 sonrası dönemde, neo-liberal politikaların etkisiyle küreselleşme süreci hız kazanmış; bu bağlamda ulusal sınırların önemsizleştiği, sermaye ve iş gücünün serbestçe dolaşabildiği yeni bir dünya düzeni ideali ortaya çıkmıştır. Ancak bu serbestleşme eğilimi, özellikle güvenlik odaklı yaklaşımlar nedeniyle farklı alanlarda sınırlandırılmış; devletler sadece askerî güvenlik değil, aynı zamanda ekonomik, siyasal ve toplumsal istikrarlarını da koruma amacıyla daha korumacı ve denetleyici politikalar geliştirmiştir (Deniz, 2014, s. 180-181). Bu çerçevede göç hareketleri de artan biçimde güvenlik perspektifi içerisinde ele alınmaya başlanmıştır; göç olgusu yalnızca ekonomik ya da insanî bir mesele değil, aynı zamanda ulusal güvenliğe yönelik potansiyel bir tehdit olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Bu dönüşümün önemli kırılma noktalarından biri, 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen terör saldırıları olmuştur. Saldırı sonrası ABD'nin göçü terörizmle ilişkilendirmesi, başta Avrupa olmak üzere küresel düzeyde yankı bulmuş; özellikle Müslüman göçmenlere yönelik güvenlik kaygıları artmıştır (Walters, 2010, s. 224-225). Bu süreç, yalnızca radikal gruplara karşı alınan önlemlerle sınırlı kalmamış, genel olarak göçmen toplulukların daha sıkı denetim altına alınması ve göç politikalarının daha katı hale gelmesiyle sonuçlanmıştır.

Bu yeni yönelim, göçmenlere yönelik algının zamanla militerleşmesine neden olmuş; göçmenler ekonomik aktörler olmanın ötesinde, güvenlik tehdidi potansiyeli taşıyan gruplar olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Böylece, küreselleşmenin ulusal sınırları önemsizleştiren söylemine karşın, artan güvenlik kaygıları devletlerin sınır politikalarını daha da sertleştirmelerine ve göç yönetiminde daha denetleyici bir tutum benimsemelerine yol açmıştır.

Artan güvenlik kaygıları, yalnızca güvenlik politikalarıyla sınırlı kalmamış; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda da etkisini göstermiştir. Bu çerçevede, güvenlik odaklı kuramsal yaklaşımların göç çalışmalarında ön plana çıkması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu bağlamda Kopenhag Okulu, özellikle 1985 sonrasında geliştirdiği güvenlik kavramı çerçevesinde göç üzerine yürütülen çalışmalarda önemli bir kuramsal yönelim oluşturmuştur. Barry Buzan ve Ole Weaver, Arnold Wolfers'in güvenlik tanımını genişletmiş; güvenlikleştirme yaklaşımını siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlara uyarlayarak daha kapsamlı hale getirmiştir. Bu yaklaşımda, bir olgunun güvenlik meselesi haline gelmesi için, devlet veya

ulusüstü kurumlar tarafından ulusal ya da uluslararası düzeyde bir tehdit olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımlama gerçekleşikten sonra, güvenlik politikalarının geliştirilmesi mümkün hale gelmektedir (Buzan ve Weaver, 2007, s. 382-383).

Göç ve güvenlik ilişkisi, tam da bu tanımlama sürecinden itibaren kuramsal olarak şekillenmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından, ABD ve Avrupa’da göç hareketleri güvenlik odaklı bir çerçevede ele alınmaya başlanmıştır. Buzan ve Weaver’ın tehdit algısı çerçevesinde, ABD’nin saldırılarla ilişkilendirerek Müslüman göçmenleri hedef alması, göç olgusunun bir tehdit olarak kodlanmasına neden olmuştur. Bu durum yalnızca gerçekleşmiş saldırılara yönelik değil, potansiyel tehdit algılarına dayalı olarak da güvenlik önlemlerinin meşrulaştırılmasını beraberinde getirmiştir (Buzan ve Weaver, 2007, s. 383).

Güvenikleştirme yaklaşımının daha kapsamlı biçimde anlaşılabilmesi için, Buzan ve Weaver’ın belirlediği beş temel güvenlik alanı dikkate alınmalıdır: siyasal, toplumsal, askerî, ekonomik ve çevresel alanlar. Bu çerçevede, göç olgusunun güvenikleştirilmesinde öncelikle ekonomik başlık öne çıkmaktadır (Buzan ve Weaver, 2007, s. 382-384). Soğuk Savaş döneminde ortaya konan güvenlik anlayışı, dönemin jeopolitik koşullarına uygun biçimde şekillenirken, Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte özellikle Doğu Avrupa’da yaşanan ekonomik ve siyasal sorunlar, Batı Avrupa açısından göçü potansiyel bir tehdit olarak değerlendirme eğilimini güçlendirmiştir. Böylece Buzan ve Weaver’ın alanlara dayalı güvenlik çerçevesi, göç olgusunun anlamlandırılmasında yaygın biçimde başvuru kuramsal yaklaşımlardan biri haline gelmiştir.

1980 sonrası dönemde küresel ekonomik yapıda yaşanan dönüşümle birlikte, uluslararası şirketlerin etkisinin artması ve devletlerin rekabet gücünü koruma çabaları, yeni bir ekonomik düzenin oluşmasına neden olmuştur. Bu süreçte, gelişmiş ülkeler ucuz iş gücüne erişim sağlama amacı taşıırken, göçmen işçiler bir yandan ekonomik katkı sağlayan aktörler, diğer yandan toplumsal düzen açısından potansiyel tehdit unsurları olarak görülmeye başlanmıştır (Huysmans, 2000, s. 753-755).

Tüm bu gelişmeler göstermektedir ki, 1980 sonrası dönemde Soğuk Savaş’ın sona ermesi, Sovyetler Birliği’nin dağılması ve küreselleşmenin derinleşmesi hem göç hareketlerini hem de göç teorilerini yeniden şekillendirmiştir. Göçü açıklamak amacıyla geliştirilen çeşitli teoriler, uygulanan göç politikalarını yönlendirmekte sınırlı kalmış; bu bağlamda güvenikleştirme yaklaşımı, AB başta olmak üzere birçok aktör için baskın bir paradigma halini almıştır. Ancak bu yaklaşım, göçü çoğu zaman yalnızca tehdit çerçevesinde değerlendirmekte; böylece göçmenlerin çok boyutlu ve insanî özellikleri göz ardı edilmektedir. Güvenikleştirme yaklaşımına yönelik temel eleştirilerden biri de, göçmenlerin homojen bir tehdit grubu olarak inşa edilmesi ve bireysel deneyimlerinin, koşullarının göz ardı edilmesidir. Bu durum, göçmenlere karşı olumsuz kamu algılarının oluşmasına, devletlerin uyguladığı politikaların daha dışlayıcı hale gelmesine ve göçmenlerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Göçmenlerin müdahale edilmesi gereken tek tip bir kitle olarak konumlandırılması, göç olgusunun karmaşıklığını ve çeşitliliğini göz ardı etmektedir. Bu nedenle çalışmanın izleyen bölümünde, hem göç hareketlerini hem de göç politikalarını daha kapsayıcı bir biçimde açıklamayı mümkün kılacak alternatif bir kuramsal çerçeve olarak post-kolonyal teori ele alınacaktır.

4.Post-Kolonyalizm

Göçün güvenikleştirilmesi süreci, AB bünyesindeki göç politikalarının şekillenmesinde belirleyici bir etki yaratmış; bu doğrultuda üye devletlerin göç olgusuna dair algıları ve yönetim pratikleri yeniden biçimlenmiştir. Bu yaklaşım, göçü temelinde insanî bir olgu olarak değerlendirmekten ziyade, öncelikli olarak güvenlik tehdidi çerçevesinde ele almayı gerekli kılmış; bu durum, sınır kontrollerinin sıkılaştırılması, daha kısıtlayıcı göç politikalarının benimsenmesi ve göç söylemlerinin siyasetsizleşmesiyle sonuçlanmıştır. Bu dönüşüm, popülist söylemlerin yükselişi, iç siyasal dinamiklerin etkisi ve özellikle 2015 yılında yaşanan mülteci krizinin, birçok siyaset yapıcı tarafından ulusal güvenlik riski olarak değerlendirilmesiyle birlikte daha da pekişmiştir. Güvenlik merkezli bu yönelim, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerde, uluslararası insanî yükümlülüklerin arka plana atılması ve ulusal egemenliğin önceliklendirilmesi biçiminde somutlaşarak, sınır uygulamalarında daha sert önlemlerin alınmasına yol açmıştır (Triandafyllidou ve Ambrosini, 2011, s. 251-253).

Post-kolonyalizm, Avrupa’nın karşılaştığı göç akınlarını, klasik göç teorilerinin yaptığı gibi ekonomik itme-çekme koşullarından ve sıklıkla değinilen merkez-çevre bağımlılığı kavramlarından

arındırmaktadır. Toplumların dil, kültür, eğitim gibi kendine has kurumsallaşmış yapıları ve geçmişin merkez-çevre bağımlılığına benzer bağımlılıkları, göç haritalarını şekillendirmektedir. Post-kolonyal teori geçmişte oluşmuş kültürel hiyerarşinin bugünün göç yollarını oluşturduğunu göstermektedir. Göç, sömürgeci devletler tarafından, ortak kamusal kültüre karşı oluşabilecek tehditle özdeşleştirilir. Bir grup insanın, ortak siyasî ilkeler, sosyal normlar, dinî inançlar ve ulusal dil gibi başlıklarda birlikte yaşamını sürdürmesi olarak tanımlanan ortak kamu kültürü, sömürgeci devletler için göç tehdidiyle yıkılabilir veya erozyona uğrayabilir bir kavram olarak kabul edilmiştir (Goldstone, 2024, s. 775-776). Özellikle Avrupa'nın 2015 sonrası dönemi bir göç krizi olarak görmesi, göçe yönelik politikaların da kriz önleme odaklı geliştiğini gösterir. Bu durumun, kolonyal yapının getirdiği eşitsizliklerin göz ardı edilmesi ve göçmenlerin suçla ilişkilendirilerek tek tipleştirilmesi sonucunu doğurduğu belirtilebilir. Bugünün küresel sermaye birikiminin geçmişteki kölelik, iş gücü ihtiyacının giderilmesi ve dünyanın bir kısmının geri bırakılması gibi sebeplerinin olması, göçün post-kolonyal bağlamda mevcut iktisadi rejimin en önemli parçalarından biri olduğunu göstermektedir (De Genova, 2023).

Post-kolonyalizmin göç okuması, Fransa-Cezayir, Birleşik Krallık-Hindistan gibi örnekler üzerinden somutlaşmaktadır. Bugün AB'nin uyguladığı göç politikaları, geçmişin sömürgeci izlerini taşımaktadır. Göçü mümkün olduğunca dışsallaştırma çabası, göçmen ve sığınmacıların Avrupa sınırlarından uzak tutulma çalışması, post-kolonyal güç ilişkilerinin göçle iç içe geçtiği asimetrik bir görüntü oluşturmaktadır. Ekonomik büyüme arttıkça iş gücü ihtiyacı artmakta, böylelikle göçmen sayısı artış göstermekte, göçmenler arttıkça milliyetçi politikalar tekrar canlanmakta ve göçmenler artık ihtiyaç duyulan çalışanlardan fazlalık görülen tehlikeli düşmanlara evrilmektedir (Sharma, 2024, s. 14-15). Post-kolonyal bakışla AB göç politikaları, insan hakları ihlalleri ve uluslararası hukuka aykırılık gibi başlıklarla gündeme gelirken aynı zamanda kolonyal dönemden “öteki” anlayışını da tekrar canlandırmaktadır. Bu noktada post-kolonyalizm, göçün sadece güvenlik anlayışı üzerinden okunmasına bir alternatif getirerek, bugünün göç politikalarının daha adil ve kapsamlı hale gelmesine olanak sağlayacaktır.

Bu yaklaşımın, yalnızca AB'nin insan hakları, insan onuru ve dayanışma gibi temel normatif değerlerini zayıflatmakla kalmayıp; aynı zamanda düzensiz geçişler sırasında artan can kayıpları ve sığınma prosedürlerine erişimde yaşanan kısıtlamalar gibi, göçmenler açısından ciddi sonuçlar doğurduğu sıkça dile getirilmektedir (Topulli, 2016, s. 88-89). Dahası, güvenlik temelli politikalar, göçün çok boyutlu yapısının tartışılmasını ve rasyonel, kapsayıcı politika oluşturma süreçlerinin gelişmesini engellemiş; bunun sonucunda göçmenlere yönelik olumsuz kamu algısı derinleşmiş ve suçlayıcı toplumsal eğilimler daha da yaygınlaşmıştır.

Güvenlik perspektifine dayalı bu yaklaşımın artan biçimde eleştirilmesi, göçün kavramsal olarak nasıl anlamlandırılacağına ve göç politikalarının arka planında hangi kuramsal çerçevelerin etkili olması gerektiğine dair yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede post-kolonyal teori, özellikle küresel güneyden gelen göç hareketlerinin tarihsel arka planının analizinde önemli bir teorik zemin sunmaktadır. Ancak post-kolonyalizmin anlaşılabilmesi için öncelikle kolonyal teorinin temel dayanaklarına değinmek gerekmektedir.

Kolonyalizm, güçlü ülkelerin başka ülkelerin topraklarını işgal ederek bu bölgelerdeki kaynakları denetim altına alma sürecine işaret etmektedir. Sıklıkla emperyalizm kavramı ile birlikte ele alınan bu olgu, özellikle 19. ve 20. yüzyıl boyunca uluslararası politik düzenin yorumlanmasında merkezî bir yer tutmuştur. 1970'li yılların sonlarına gelindiğinde ise post-kolonyalizm kavramı, kolonyalizme karşı bir eleştiri çerçevesi olarak literatürde yer edinmiş ve giderek kuramsal bir yönelime dönüşmüştür (Harrison ve Hughes, 2010, s. 234-236).

Edward Said ve Frantz Fanon gibi öncü düşünürler, kolonyalizmin yalnızca ekonomik ve siyasî etkilerine değil, aynı zamanda kültürel ve psikolojik sonuçlarına da odaklanmış; sömürgeleştirilen toplumların kimlik inşası, öznellik ve temsil ilişkilerinin sömürgecilik sonrası dönemde nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymuşlardır. Bu tartışmalar, sömürge pratiğinin yarattığı tarihsel adaletsizliklerin tanınmasının önemine işaret etmekte; eski sömürge toplumlarının tarihsel anlatılarını ve gelecek tahayyüllerini yeniden kurmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Dizayi, 2019, s. 79-80).

15. yüzyıl sonlarından itibaren Fransa, Büyük Britanya gibi Avrupa devletleri tarafından başlatılan sömürgecilik süreçleri, dünya ekonomisi ve siyasetinde yapısal dönüşümler yaratmış; bu süreçlerin

etkileri günümüze dek uzanan kalıcı sonuçlar doğurmuştur. Sömürgecilik, yalnızca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik eşitsizliklerin derinleşmesine değil; aynı zamanda uzun süreli sosyal, kültürel ve siyasal çalkantıların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Sömürge mirası, yerli halkların kimlik yapılarında bozulmalar yaratmış ve bu durum günümüz küresel eşitsizliklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Harrison ve Hughes, 2010, s. 235-237).

Birçok eski sömürge bölgesi, bağımsızlıklarını kazanmış olmalarına rağmen, eski sömürgeci güçlerle kurdukları ilişkilerde hâlâ ekonomik bağımlılık ve kültürel hâkimiyetin etkisi altındadır. Bu bağlamda, neo-sömürgecilik olarak adlandırılan bu ilişkiler biçimi, eski sömürgelerin kendi kaderini tayin etme ve adil kalkınma süreçlerini karmaşıktırmakta; post-kolonyal teori ise bu ilişkilerin eleştirel çözümlemesi için kuramsal bir çerçeve sunmaktadır (Allen, 2005, s. 7-8).

Post-kolonyalizm, sömürgecilik sonrası dönemde, kolonyal yönetimlerin yarattığı yapısal etkileri, kültürel dönüşümleri ve devam eden güç ilişkilerini eleştirel bir biçimde inceleyen kapsamlı bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, sömürge yönetimleri altında şekillenen kimlik yapıları, toplumsal düzen ve uluslararası sistemin güç ilişkileri açısından nasıl biçimlendiği gibi konulara odaklanmaktadır (Mishra ve Hodge, 2005, s. 379-381). Post-kolonyal teorisinin temel varsayımlarından biri, günümüz uluslararası sisteminin büyük ölçüde geçmişin kolonyal güçleri tarafından inşa edilmiş olmasıdır. Bu bağlamda, uluslararası düzende yaşanan sorunların kaynakları, sıklıkla tarihsel olarak güçlü devletlerin oluşturduğu yapılar ve bu yapıların sürdürdüğü eşitsizlik ilişkileri olarak değerlendirilmektedir (Eagleton, 1998, s. 24-26).

Post-kolonyal yaklaşımın 1970'li yıllarda ortaya çıkışı, uluslararası ilişkiler alanında yeni bir dönemin başlangıcı olarak görülmekte; bu dönem, küreselleşmenin yükselişiyle eş zamanlı gelişmiştir. Küreselleşme, ulus-devletin geleneksel egemenlik sınırlarının esnediği, ulusötesi şirketlerin ve uluslararası aktörlerin etkisinin arttığı, sınırların daha geçirgen hale geldiği bir dünya düzeni olarak tanımlanırken; post-kolonyal kuram bu sürecin Batı merkezli yapıyı yeniden üretmekten öteye geçemediğini ileri sürmektedir (Kubota, 2016, s. 479). Bu bağlamda, günümüzde güçlü devletlerin doğrudan toprak işgali yerine, çokuluslu şirketler aracılığıyla gelişmekte olan ülkeleri ekonomik, siyasi ve kültürel açılarından etki altında tutmaya devam ettikleri vurgulanmaktadır. Sömürgecilik döneminde zafer, fiziki işgal ve kontrol ile ölçülürken; günümüzde bu, yeni türden uluslararası ittifaklar kurma ve küresel ekonomik üstünlük sağlama biçiminde gerçekleşmektedir (Chari ve Verdery, 2009, s. 8-10).

1980 sonrası dönemde, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası sistemdeki kutuplaşma çözülmüş; bu gelişme, güçlü devletler arasında yeni iş birlikleri ve ittifakların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ancak bu yeni ilişkiler, gelişmekte olan ülkeler açısından yeni bir sömür biçiminin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Post-kolonyalizmin tarihsel adaletsizlikleri telafi etme ve geçmişin izlerini silme hedefi, büyük ölçüde sınırlı kalmış; çünkü bu hedef yalnızca coğrafi egemenliğin sona ermesini değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin kendi kaderlerini tayin edebilmelerini ve uluslararası karar alma süreçlerine dış müdahale olmaksızın katılabilmelerini de içermektedir. Ne var ki, küreselleşme süreci, bu ülkeler üzerindeki Batı etkisinin yalnızca biçim değiştirerek sürdüğünü ve Avrupa yayılcılığının yeni formlarda devam ettiğini göstermektedir (Rukundwa ve G van Aarde, 2007, s. 1174-1176).

Post-kolonyal teorisinin öne çıkardığı önemli kavramlardan biri olan kültürel melezlik (cultural hybridity), günümüzde göç hareketlerinin ardında yatan temel dinamiklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Kültürel melezlik, farklı kültürlerin karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkan hibrit (melez) kültürel yapıyı ifade etmektedir. Küreselleşme ile birlikte sınırların görünürde ortadan kalktığına dair yaygın söylem, aslında kolonyal geçmişin ürettiği kültürel melezliğin bir devamı olarak yorumlanmaktadır (Carter, 2004, s. 821-824). Bu bağlamda, sömürgeleştirilmiş toplumlar geleneksel kültürel yapılarını büyük ölçüde terk etmiş ve hâkim kültürün normlarını benimsemek durumunda kalmıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki bireyler, ekonomik ve kültürel olarak baskı altında oldukları güçlü ülkelere yalnızca maddi kazanç sağlamak amacıyla değil, aynı zamanda içselleştirilmiş kültürel normlara yakınlaşmak için göç etmeye yönelmektedir. Böylelikle göç, yalnızca ekonomik bir tercih değil; aynı zamanda kültürel olarak özdeşleşilen bir merkeze yönelim halini almaktadır (Goldberg, 2000, s. 72-74).

Bu tarihsel arka plan doğrultusunda, 1950-1970 yılları arasında Almanya öncülüğünde birçok Avrupa ülkesinin yürüttüğü ikili iş gücü anlaşmaları, post-kolonyalizmin temel argümanlarını destekleyen somut örnekler sunmaktadır. Bu dönemde güçlü Avrupa ülkeleri, ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda gelişmekte olan ülkelere göçmen iş gücü kabul etmiş; böylece beşerî kaynaklara erişim sağlanmıştır. Ancak ekonomik krizlerin etkisiyle bu göçmenler zamanla sistem için bir yük olarak görülmeye başlanmış ve farklı kültürel kimliklere sahip göçmen gruplar, toplumsal düzen için potansiyel bir tehdit unsuru şeklinde kodlanmıştır. Bu gelişmeler, Avrupa devletlerinin bizzat kurdukları ekonomik düzenin göç ve kimlik temelli dönüşümleriyle yüzleşmek zorunda kaldıklarını göstermektedir (Margalit, 2009, s. 209-210).

1990'lı yıllarda Avrupa'ya yönelen Afrika kaynaklı göç hareketleri dikkat çekici bir artış göstermiştir. Afrika kıtasında özellikle bu dönemde yaşanan iç savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar ve sosyoekonomik kırılganlıklar kitlesel göç dalgalarını tetiklemiş; göçmenlerin temel hedefi ise büyük ölçüde Avrupa ülkeleri olmuştur. Bu gelişmeler, Afrika açısından beklenmedik bir sonuç olarak görülmemelidir. Düşük eğitim seviyeleri, yüksek doğurganlık oranları, çevresel bozulmalar ve etkin devlet kapasitesinden yoksunluk gibi yapısal sorunlar, bu göç hareketlerini açıklamada temel faktörler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, tarihsel olarak sömürülen Afrika halklarının, yöneldikleri göç hedeflerinin büyük oranda eski sömürgeci Avrupa ülkeleri olması dikkat çekicidir (Adepoju, 1995, s. 168-169).

Post-kolonyal yaklaşım, özellikle bu tür göç dinamiklerini anlamlandırmada kolonyal güç ilişkilerinin kalıcılığına vurgu yaparak çağdaş göç olgusuna dair eleştirel ve tarihsel bir çerçeve sunmaktadır. Günümüz göç hareketlerinin küreselleşme, ekonomik fırsat eşitsizlikleri ve sömürgecilikten miras kalan yapılar tarafından şekillendirildiği göz önüne alındığında, post-kolonyal kuram bu süreci açıklamada önemli bir teorik katkı sağlamaktadır. Farklı kültürel kökenlerden gelen bireylerin, daha iyi yaşam ve geçim koşulları arayışıyla ekonomik olarak gelişmiş ülkelere yönelmeleri, yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacak kadar çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Göçmenlerin deneyimlerini ve göç kararlarını şekillendiren politik-ekonomik koşullara yapılan vurgu, tarihsel adaletsizliklerin ve mevcut yapısal eşitsizliklerin etkileşimini ortaya koyan post-kolonyal perspektifle örtüşmektedir. Bu doğrultuda geliştirilen “post-kolonyal göç devletleri” sınıflandırması, söz konusu yaklaşımın somutlaştırılması açısından önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır (Sadiq ve Tsourapas, 2021, s. 885-887).

Günümüzde Avrupa başta olmak üzere birçok gelişmiş ülke, milyonlarca göçmen, sığınmacı ve mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, tarihsel bağların ve güncel ekonomik gereksinimlerin göç hareketlerini yönlendirmeye devam ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan, küreselleşmenin artan etkisi ile ulus-devletlerin egemenliklerini ve sınırlarını koruma çabaları arasında ortaya çıkan çelişki, göç yönetimini zorlaştırmaktadır. Küresel piyasa dinamikleri ve çok uluslu şirketler sınır ötesi hareketliliği teşvik ederken; güvenlik gerekçeleriyle sınırların kapatılması ve göç akışlarının kontrol altına alınması eğilimleri arasında bir paradoks oluşmuştur (Sadiq ve Tsourapas, 2024, s. 619-620).

AB'nin son dönem geliştirdiği göç politikaları, göç ve göçmenlerin kriz olarak algılandıkları iddiasını güçlendirir niteliktedir. 2015 yılında Avrupa Göç Gündemi'nin oluşturulmasıyla, AB'nin göç yönetişimini yeniden kurgulaması amaçlanmıştır. AB bu adımın hedefini Akdeniz'de hayatları kurtarmak olarak belirtmiştir (European Agenda on Migration, 2015). Ancak temelde hedeflenen, göçmen, sığınmacı ve mültecilerin mümkün olduğunca Avrupa sınırlarından uzak tutulması ve kaynak ülkeden çıkışlarının zorlaştırılması olmuştur.

2020'de AB, göç politikalarını güçlendirmeyi Yeni Göç ve İltica Paktı'yla sürdürmüştür. Paktın temel dinamiklerinden en önemlisi, Avrupa sınırlarında göçmen ve mülteciler için detaylı tarama ve hızlandırılmış iade usullerinin düzenlenmesidir. Üye ülkelerin göç yönetişiminde dayanışma mekanizması içerisinde yer alması ve EURODAC (European Dactyloscopy) bilgilerinin güncellenmesi de yeni paktın önemli adımları arasında yer almıştır. 2024 yılında kabul edilen Yeni Göç ve İltica Paktı'nın temel hedefleri, dış sınırları güvenli hale getirme, mülteci ve sığınmacılarla ilgili prosedürlerin hızlandırılması, sorumluluğun tüm üye ülkelerce paylaşılması ve yine bu sorumluluğa üçüncü ülkelerin de katılması olmuştur (Taşkın ve Orallı, 2025, s. 83-85).

Yeni atılan bu adımın temelinde, üye ülkeler arasındaki sığınmacı sayılarını dengeye oturtmak, sığınmacı almak istemeyen ülkelerinse birliğin göç politikaları için maddi desteğini sağlamak yer

almıştır. Sığınmacı almak istemeyen ülkelerin, başka ülkelere başvuruda bulunan sığınmacılar için AB'ye belli miktarlarda ödemeler yapmaları kararlaştırılmıştır. Sığınmacıları Avrupa sınırlarından uzak tutmak için, üçüncü ülkelerin sorumluluk paylaşımı ön plana çıkmıştır. EURODAC güncellenmesinde, parmak izi alımının 6 yaş ve üstü olarak kabul edilmeye başlanması da AB'nin her sığınmacının tek başvuru hakkına sahip olması planlaması uyarınca getirilmiştir (Emir, 2024, s. 95-96).

Bunlara ek olarak, ETIAS (Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi) uygulamasının da 2026 yılıyla birlikte uygulanmaya başlanacağı belirtilmiştir. ETIAS, vizeden muaf ülke vatandaşlarının Schengen Bölgesi'ne kısa süreli seyahatlerinde uygulanacak yeni bir düzenlemedir (Eeas, 2025). Böylelikle Schengen vizesi öncesi AB için risk taramasını kolaylaştıran yeni bir katman oluşturulacaktır. Bu örnekler ışığında, son dönem AB göç politikalarının gelişiminin göç olgusunda güvenliği önceleyen ve göçün etkilerini uluslararası düzlemde paylaşmayı amaçlayan bir araç haline geldiği görülmektedir (Tsourdi, 2024, s. 19-20). Bu durum, göçmenlerin sorunlarını derinleştirmekte, AB'nin ise düzensiz göç hareketleriyle terör faaliyetlerini ilişkilendirerek göç hareketlerini oldukça sınırlı bir çerçeveden okuduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda post-kolonyal teori, tarihsel kolonyal ilişkilerin günümüzdeki göç pratiklerine etkisini inceleyen kuramsal bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Göç olgusu, yirminci yüzyıl boyunca önemli dönüşümler geçirmiş olmakla birlikte, sömürgeciliğin kalıcı etkilerini giderek daha fazla yansıtan bir yapıya bürünmüştür. Bu etkinin izleri, özellikle göç yönetimi ve göçmenlerin kontrol edilme biçimlerinde açıkça gözlemlenmektedir. Post-kolonyal göç devletleri, göçmen toplulukları sınırlama, denetim altında tutma ve ayırıştırma yoluyla geçmişteki kolonyal uygulamaları yeniden üretmektedir. Gelişmemiş ülkelerin doğal ve beşerî kaynaklarının sömürülmesi, kültürel erozyonun derinleşmesiyle birlikte, bu ülkelerden yönelen göç akımlarının hedefinde yine eski sömürgeci Avrupa devletlerinin yer alması, tarihsel sürekliliği açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu yönüyle post-kolonyal kuram, çağdaş göçü yalnızca güncel ekonomik gerekçelerle açıklayan geleneksel göç teorilerinin ötesine geçerek, daha bütünlüklü ve tarihsel bağlamı dikkate alan bir göç anlatısı geliştirme potansiyeli taşımaktadır.

Post-kolonyal teorinin göç alanına sunduğu bu alternatif bakış açısı, özellikle küreselleşme ve güvenlik ekseninde şekillenen dar göç söylemlerine karşı eleştirel bir perspektif geliştirmeyi mümkün kılmaktadır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak ulusal ekonomilerin daha içe kapalı hale gelmesi, göçmenlere karşı sınırların kapatılması yönündeki eğilimleri artırmıştır. Post-kolonyal yaklaşımlar ise bu bağlamda yerel düzeyin önemine dikkat çekerek, göçmenlerin entegrasyonunun kent ölçeğinde daha etkili biçimde sağlanabileceğini savunmaktadır. Küresel yapılar karşısında yerelin güçlendirilmesine yönelik bu vurgu, göçün güvenlik perspektifiyle yönetilmesinden, toplumsal uyumun merkezde olduğu daha kapsayıcı bir anlayışın benimsenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, sınırların fiziksel olarak ortadan kalktığı bir dünyada güvenlik yerine uyumu önceleyen yeni bir paradigma oluşturma potansiyeline sahiptir (Morrison ve diğerleri, 2023, s. 4-6).

5.Sonuç

Bu çalışma, Avrupa'nın göç tarihini ve göç kuramlarını tarihsel ve teorik bağlamda inceleyerek, özellikle güvenlikleştirme yaklaşımının AB göç politikaları üzerindeki etkilerini analiz etmiş ve bu bağlamda post-kolonyal kuramın sunduğu alternatif çerçeveyi değerlendirmiştir. Çalışmada ulaşılan bulgular, göç olgusunun yalnızca ekonomik nedenler ya da bireysel tercihler üzerinden açıklanamayacak kadar çok katmanlı, dinamik ve tarihsel sürekliliğe sahip bir yapı arz ettiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, göç hareketlerinin analizinde tek bir kuramsal yaklaşıma dayalı açıklamaların yetersiz kaldığı; disiplinler arası, eleştirel ve tarihsel perspektifleri bir araya getiren kuramsal çerçevelerin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Avrupa göç tarihi, göçün yalnızca iş gücü açığı veya demografik ihtiyaçlarla değil, aynı zamanda siyasal dönüşümler, toplumsal yeniden yapılanmalar ve kültürel kimlik tartışmalarıyla iç içe geçmiş biçimde şekillendiğini göstermektedir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren göçün güvenlik merkezli bir eksenle değerlendirilmesi, göçmenlerin "öteki"leştirilmesini hızlandırmış; Avrupa genelinde savunmacı, dışlayıcı ve güvenliğe dayalı politikaların ağırlık kazanmasına neden olmuştur. AB göç politikaları da bu dönüşümden etkilenmiş; insan hakları ve hukuki koruma ilkeleri, yerini göçmenleri potansiyel tehdit olarak konumlandıran güvenlik söylemlerine bırakmıştır.

Kopenhag Okulu çerçevesinde geliştirilen güvenlikleştirme kuramı, bu süreci analiz etmek için önemli kuramsal katkılar sunmuştur. Bu kuram sayesinde, devletlerin ve uluslararası kuruluşların göçü nasıl ulusal güvenlik meselesi olarak konumlandıkları ve bu doğrultuda hangi önlemleri benimsedikleri anlaşılabilir hâle gelmiştir. Ancak çalışmanın ortaya koyduğu bulgular, güvenlikleştirme yaklaşımının göçün karmaşık doğasını açıklamakta sınırlı kaldığını ve göçmenlerin insanî yönünü, toplumsal katkılarını ve bireysel deneyimlerini büyük ölçüde göz ardı ettiğini göstermektedir. Bu yaklaşım, göçü yöneten devlet pratiklerinin meşruiyetini sorgulamadan kabul etmekte ve bu da göçmenlerin haklarına yönelik yerilemelerin ve dışlayıcı entegrasyon politikalarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu noktada, çalışmanın vurguladığı post-kolonyal yaklaşım, mevcut göç kuramlarına eleştirel bir alternatif sunarak, göçü tarihsel eşitsizlikler, kolonyal ilişkilerin devamlılığı ve yapısal adaletsizlikler bağlamında değerlendirmeyi önermektedir. Post-kolonyal kuram, Avrupa'nın sömürgecilik geçmişi ile günümüzdeki göç akışları arasında tarihsel bir süreklilik ilişkisi kurmakta; göçmenlerin büyük ölçüde eski sömürgeci devletlere yönelmelerini, bu geçmişin izleriyle açıklamaktadır. Kültürel melezlik, kimlik mücadelesi ve küresel eşitsizlikler gibi kavramlar aracılığıyla, göçmenlerin deneyimlerini görünür kılmakta ve göç olgusuna daha bütüncül bir bakış sunmaktadır.

Çalışma, göç politikalarının yalnızca güvenlik merkezli bir anlayışla şekillendirilmesinin, göçmenlerin yaşadığı sorunlara çözüm üretmekte yetersiz kaldığını ve bu sorunları daha da derinleştirdiğini göstermektedir. Bu nedenle, çağdaş göç politikalarının yeniden yapılandırılması sürecinde insan hakları temelli, adalet odaklı ve tarihsel farkındalık içeren yaklaşımların benimsenmesi önem arz etmektedir. Bu yeni anlayış çerçevesinde, göçmenlerin topluma entegrasyonunun desteklenmesi; kültürel farklılıkların tehdit değil, toplumsal zenginlik olarak değerlendirilmesi; yerel yönetimlerin göç politikalarının belirlenmesinde daha etkin rol oynaması ve göçmenlerin karar alma süreçlerine katılımının sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma göç kuramlarının tarihsel gelişimi ile göç politikalarının dönüşümü arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş; güvenlikleştirme söyleminin sınırları aşmada sunduğu kuramsal ve analitik imkânlarla işaret etmiştir. Gelecek araştırmaların, göçün tarihsel, kültürel, siyasal ve ekonomik boyutlarını bütüncül biçimde ele alan; normatif ve eleştirel kuramsal yaklaşımları merkezine alan analizlerle zenginleştirilmesi, bu alandaki bilgi üretimini derinleştirecektir. Göç, hem küresel hem yerel düzeyde dinamik biçimde değişen koşullarla şekillenen, çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle, göçün analiz edilmesi, anlaşılması ve yönetilmesi çok katmanlı kuramsal yaklaşımları zorunlu kılmaktadır.

Kaynakça

- Adepoju, A. (1995). The politics of international migration in post-colonial Africa, *The Cambridge survey of world migration*, 166-171.
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.
- Alkan, U. (2015). Avrupa'da refah devleti ve göç ilişkisi: Refah şovenizmi örneği, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(3), 751-768.
- Allen, R. L. (2005). Reassessing the internal (neo) colonialism theory, *The Black Scholar*, 35(1), 2-11.
- Asderaki, F., & Markozani, E. (2021). The Securitization of migration and the 2015 Refugee Crisis: From words to actions. In A. Tziampiris & F. Asderaki (Eds.), *The New Eastern Mediterranean Transformed: Emerging Issues and New Actors* (pp. 179-198). Cham: Springer International Publishing.
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (2025). Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi'ne (ETIAS) ilişkin Açıklama. Erişim adresi: https://www.eeas.europa.eu/delegations/turkiye/clarification-regarding-european-travel-information-and-authorisation-system-etias_tr?s=230.

- Bade, K. (2008). *Migration in European history*, John Wiley & Sons.
- Bayraktar, R. (2013). Zorunlu Göç'ten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(24), 109-126.
- Bell-Fialkoff, A. (2000). The Vikings. In A. Bell-Fialkoff (Ed.), *The Role of Migration in the History of the Eurasian Steppe: Sedentary Civilization vs. "Barbarian" and Nomad* (pp. 151-179). New York: Palgrave Macmillan US.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International Migration Review*, 23(3), 457-485.
- Boswell, C. (2018). Migration in Europe. In B. Marshall (Ed.), *Politics of Migration* (pp. 91-110). Routledge.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 1-47.
- Brücker, H., Epstein, G. S., McCormick, B., Saint-Paul, G., Venturini, A., & Zimmermann, K. F. (2002). Managing migration in the European welfare state, *Immigration Policy and the Welfare System*, 74, 1-168.
- Buzan, B., & Waever, O. (2007). After the return to theory: the past, present and future of security studies. In A. Collins (Ed.), *Contemporary Security Studies* (pp. 383-402). Oxford University Press.
- Carter, L. (2004). Thinking differently about cultural diversity: Using postcolonial theory to (re) read science education. *Science Education*, 88(6), 819-836.
- Castles, S. (1986). The guest-worker in Western Europe-An obituary. *International migration review*, 20(4), 761-778.
- Chari, S., & Verdery, K. (2009). Thinking between the posts: Postcolonialism, postsocialism, and ethnography after the Cold War, *Comparative studies in society and history*, 51(1), 6-34.
- Cohen, R. (1991). East—West and European migration in a global context. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 18(1), 9-26.
- Cohen, R. (Ed.). (1995). *The Cambridge survey of world migration*, Cambridge: University Press.
- Convey, A., & Kupiszewski, M. (1995). Keeping up with Schengen: Migration and policy in the European Union, *International Migration Review*, 29(4), 939-963.
- Cömert, H. (2016). İmkânsız Üçleme'den İmkânsız İkilem'e: Bretton Woods Dönemi ve Sonrası Para Politikası, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(1), 115-136.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Dağhan, O. (2012). Göçün Tanımı. *Türk-Alman İşgücü Anlaşmasının 50. Yılında*, Anadolu Üniversitesi Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşlarının Sorunlarını Araştırma Merkezi, 53-61.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- De Genova, N. (2023). A Racial Theory of Labour Racial Capitalism from Colonial Slavery to Postcolonial Migration, *Historical materialism*, <https://www.historicalmaterialism.org/article/a-racial-theory-of-labour/>.
- Directive (2011, December 13). Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj/eng>.
- Directive (2013, June 26). Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/32/oj/eng>.

- Dizayi, S. A. (2019). Locating identity crisis in postcolonial theory: Fanon and Said, *Journal of Advanced Research in Social Sciences*, 2(1), 79-86.
- Eagleton, T. (1998). Postcolonialism and “postcolonialism”, *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies*, 1(1), 24-26.
- Eley, G. (2008). Europe after 1945. In *History Workshop Journal* (Vol. 65, No. 1, pp. 195-212). Oxford University Press.
- Emir, M. (2024). Düzensiz Göçün Seçici ve Hiyerarşik Güvenlikleştirilmesi: Avrupa Birliği ve İngiltere Örneklerinin Analizi (2010-2024), *The Turkish Yearbook of International Relations*, 55, 91-116.
- Emmer, P. C., & Lucassen, L. (2019). Migration from the Colonies to Western Europe since 1800, *European History Online (EGO)*.
- European Commission. (2015). European Agenda on Migration, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/european-agenda-migration_en.
- Faist, T. (2000). The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces. Oxford University Press.
- Faist, T. (2004). The migration-security nexus. International migration and security before and after 9/11, School of International Migration and Ethnic Relations, Malmö University.
- Fargues, P., & Fandrich, C. (2012). *Migration after the Arab Spring*. Migration Policy Center Research Report. Badia Fiesolana, San Domenico Di Fiesole.
- Ferreira, S., Southgate, M. K. L., & Steiner, J. (2018). From narratives to perceptions in the securitisation of the migratory crisis in Europe. *E-International Relations*, 3.
- Freymeyer, R. H., & Ritchey, P. N. (1985). Spatial distribution of opportunities and magnitude of migration: An investigation of Stouffer’s Theory, *Sociological Perspectives*, 28(4), 419-440.
- Goldberg, D. T. (2000). Heterogeneity and hybridity: Colonial legacy, postcolonial heresy, *A companion to postcolonial studies*, 72-86.
- Goldstone, Z. (2024). Migration as reparation for colonialism, *Res Publica*, 30(4), 763-781.
- Gurieva, L. K., & Dzhioev, A. V. (2015). Economic theories of labor migration, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6), 101-109.
- Harrison, R., & Hughes, L. (2010). Heritage, colonialism and postcolonialism, *Understanding the Politics of Heritage*, 3, 234-269.
- Hettne, B. (2000). The fate of citizenship in post-Westphalia, *Citizenship Studies*, 4(1), 35-46.
- Hintjens, H. (2019). Failed securitisation moves during the 2015 “Migration Crisis”. *International Migration*, 57(4), 181-196.
- Hornung, E. (2014). Immigration and the diffusion of technology: The Huguenot diaspora in Prussia, *American Economic Review*, 104(1), 84-122.
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the securitization of migration. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 38(5), 751-777.
- Jennissen, R. (2003). Economic determinants of net international migration in Western Europe, *European Journal of Population/Revue Européenne de Démographie*, 19, 171-198.
- Kubota, R. (2016). The multi/plural turn, Postcolonial Theory, and neoliberal multiculturalism: Complicities and implications for applied linguistics, *Applied Linguistics*, 37(4), 474-494.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration, *Demography*, 3, 47-57.
- Littoz-Monnet, A. (2012). The EU politics of remembrance: Can Europeans remember together?, *West European Politics*, 35(5), 1182-1202.

- Lucassen, L., Lucassen, J., van de Water, M., & de Jong, R. (2014). Cross-cultural migration in Western Europe 1901-2000: A preliminary estimate. IISH-Research Paper 52 (Amsterdam, 2014). https://socialhistory.org/sites/default/files/docs/publications/researchpaper-52-lucassenlucassen-et.al-versie_voor_web140801.pdf
- Margalit, G. (2009). *On being other in Post-Holocaust Germany-German-Turkish Intellectuals and the German Past*, In J. Brunner (Ed.), *Tel Aviver Jahrbuch für deutsche Geschichte* (pp. 209–32). Wallstein-Verlag.
- Mishra, V., & Hodge, B. (2005). What was postcolonialism?, *New Literary History*, 36(3), 375-402.
- Mitchell, T. (2010). The resources of economics: Making the 1973 oil crisis, *Journal of Cultural Economy*, 3(2), 189-204.
- Morrison, K., Nand, M. M., Ali, T., & Mele, S. (2023). Postcolonial lessons and migration from climate change: ongoing injustice and hope, *npj Climate Action*, 2(1), 1-10.
- Özerim, G. (2014). Avrupa’da göç politikalarının ulusüstüleşmesi ve bir güvenlik konusunda dönüşü: Avrupa göç tarihinde yeni bir dönem mi?, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 11-48.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration, *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Polko, P. (2025). Just and unjust securitization of migration: a comparative analysis of migration to Poland from MENA countries and Ukraine, *Frontiers in Political Science*, 7, 1464288.
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration, *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305.
- Rukundwa, L. S., & Van Aarde, A. G. (2007). The formation of postcolonial theory, *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 63(3), 1171-1194.
- Sadiq, K., & Tsourapas, G. (2021). The postcolonial migration state, *European Journal of International Relations*, 27(3), 884-912.
- Sadiq, K., & Tsourapas, G. (2024). Labour coercion and commodification: from the British Empire to postcolonial migration states, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(3), 617-636.
- Said, E. (1978). *Orientalism*, Penguin Books, New York.
- Salam, E. A. A. (2015). The Arab spring: Its origins, evolution and consequences... four years on, *Intellectual Discourse*, 23(1), 136-139.
- Sharma, N. (2024). Postcolonialism as the governmentality of immigration controls, *European Journal of Social Theory*, 1-18. DOI: 10.1177/13684310241286136.
- Stalker, P. (2002). Migration trends and migration policy in Europe, *International Migration*, 40(5), 151-179.
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance, *American Sociological Review*, 5(6), 845-867.
- Taşkın, D., & Orallı, L. E. (2025). Avrupa’da Yeni Bir Sistem: Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı. *TESAM Akademi Dergisi*, 12(1), 67-95.
- Tilly, C. (1976). Migration in modern European history. CRSO Working Paper #145, University of Michigan. Available at: <https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/50920/145.pdf?sequence=1>.
- Todaro, M. (1980). Internal migration in developing countries: a survey. In R. A. Easterlin (Ed.), *Population and economic change in developing countries* (pp. 361-402). University of Chicago Press.
- Topulli, E. (2016). Securitization of migration and human rights in Europe, *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(5), 86-92.

- Triandafyllidou, A., & Ambrosini, M. (2011). Irregular immigration control in Italy and Greece: Strong fencing and weak gate-keeping serving the labour market, *European Journal of Migration and Law*, 13(3), 251-273.
- Tsourd, E. (2024). *The new screening and border procedures: Towards a seamless migration process?*. Foundation for European Progressive Studies (FEPS).
- Van Mol, C., & De Valk, H. (2016). Migration and immigrants in Europe: A historical and demographic Perspective, *Integration processes and policies in Europe: Contexts, levels and actors*, 31-55.
- Varma T. & Roehse, S. (2024, October 24). Understanding Europe's turn on migration. Retrieved from <https://www.brookings.edu/articles/understanding-europes-turn-on-migration/>.
- Wallerstein, I. (1987). World-systems analysis, *Social Theory Today*, 3, 310-313.
- Welander, M. (2021). The politics of exhaustion and the externalization of British border control. An articulation of a strategy designed to deter, control and exclude, *International Migration*, 59(3), 29-46.
- Wolfers, A. (1952). " National security" as an ambiguous symbol, *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.
- Zimmermann, K. F. (Ed.). (2005). *European migration: What do we know?*. Oxford University Press.

Research Article

Avrupa Göç Tarihine Kuramsal Bir Bakış: Güvenikleştirme Paradigmasından Post-Kolonyal Yönelime

A Theoretical Perspective on European Migration History: From the Securitization Paradigm to the Postcolonial Orientation

Seçkin BAYKAL Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü baykalseckin@gmail.com https://orcid.org/0000-0001-5449-688X	Elif GAZİOĞLU TERZİ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi elifgazioglu@erciyes.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-7135-1532
---	--

Extended Summary

International migration has profoundly shaped global politics since the mid-20th century, evolving into a complex issue at the heart of international relations and social sciences. While early analyses often focused on economic drivers and individual choices (Ravenstein, 1889; Todaro, 1980; Borjas, 1989), recent global shifts—like the post-Cold War era, the 9/11 attacks, and the Arab Spring—have dramatically altered how we understand migration. Today, migration is far more than just individual agency or rational economic decisions; it's a deeply politicized, securitized, and historically rooted phenomenon (Huysmans, 2000; Buzan & Wæver, 2007). This study analyzes European migration history to critically examine the prevailing securitization paradigm in EU migration governance and to highlight the crucial insights offered by post-colonial theory as a complementary and corrective framework.

Initial theories of migration focused on individuals making rational choices for better economic prospects. Ravenstein's "laws of migration" (1889) pointed to factors like distance, rural-to-urban shifts, and network-based migration. Later, theorists such as Stouffer (1940) and Lee (1966) refined these models, emphasizing intervening opportunities, push-pull factors, and subjective perceptions of costs and benefits. Petersen (1958) further categorized migration into primitive, forced, free, and mass movements, providing sociological depth. World-systems theory (Wallerstein, 1987) then placed migration within the broader context of capitalist inequalities, where core-periphery dynamics ensure a steady flow of labor from less-developed to industrialized nations.

These theories, while valuable, often prioritize economic and labor flows, focusing on either structural or individual determinants of mobility. Todaro (1980), for example, conceptualized internal migration as a rational response to income disparities, while Borjas (1989) highlighted migrants' economic contributions and skill selectivity. Faist (2000, 2004) expanded on these ideas with "transnationalism," arguing that migration extends beyond borders through complex social networks and diasporic ties, making a simple, linear understanding of migration insufficient.

Europe's migration history offers a rich context for observing how these theories play out. From the 17th century, the rise of the modern state system after Westphalia sharpened the distinction between citizens and foreigners. The 19th century brought industrialization and globalization, fueling both economic migration into Europe and extensive colonial expansion outwards. The late 19th and early 20th centuries, driven by industrial labor demand, mass transatlantic movements, and transport innovations, showed that purely economic explanations were limited; cultural and political factors also significantly shaped migrant integration.

The post-World War II era is particularly significant. Between 1945 and 1970, European nations like Germany signed labor recruitment agreements to rebuild their economies, attracting millions of "guest workers" mainly from Southern Europe, Türkiye, and North Africa. During this period, migration was largely seen in economic terms. However, by the 1970s, with the Oil Crisis and rising unemployment, migration became increasingly politicized.

From the 1990s, the end of the Cold War and conflicts in the Balkans accelerated mobility across Europe. At the same time, labor inflows from Africa and Asia heightened cultural anxieties and led to stricter migration controls. This period also saw the EU attempting to harmonize a Common European Asylum System, revealing tensions between free movement within Schengen and growing concerns about irregular migration.

The Arab Spring further reshaped European migration dynamics. While initially managed through externalization agreements with countries like Türkiye and North Africa, the massive flow of Syrian refugees in 2015 triggered a profound "migration crisis." This event reinforced securitization narratives, framing migration as an existential threat to European identity, public order, and internal security.

The Copenhagen School's securitization approach has been instrumental in defining migration as a "threat." Buzan and Wæver (2007) explain that securitization happens when elites successfully portray a phenomenon as an existential risk demanding extraordinary measures. Migration became deeply embedded in this logic, leading to militarized borders, restricted asylum policies, and migrants being depicted as potential sources of terrorism, cultural erosion, and economic strain.

The 9/11 attacks in 2001 marked a turning point, after which both the United States and Europe intensified the securitization of migration, particularly targeting Muslim migrants. Within the European Union, directives like 2011/95/EU and 2013/32/EU institutionalized security-driven procedures (Eur-Lex, 2011; 2013). Migration thus became a central aspect of "threat management". The 2015 crisis further strengthened this approach, with governments justifying exceptional border measures and externalization agreements by portraying migrants as destabilizing forces.

However, securitization has significant flaws. Critics argue that treating all migrants as a uniform threat ignores their diversity, overlooks their socio-economic contributions, and fuels xenophobic attitudes. It also undermines human rights obligations under EU and international law, pushing human dignity to the background. Ultimately, securitization leads to exclusionary policies that fail to address the deeper structural and historical roots of migration.

To address these limitations, post-colonial theory offers a crucial framework that places contemporary migration within the lasting legacies of colonialism. Colonial expansion not only created economic and political dependencies but also fostered cultural hierarchies and hybrid identities. Post-colonialism highlights how the Global South continues to face structural subordination, with migration to Europe reflecting historical power imbalances and unequal exchanges.

The ongoing migration flows from Africa to Europe in the 1990s clearly illustrate this continuity. Guest worker programs and later asylum flows show how European economies remain reliant on external labor while simultaneously viewing migrants as cultural outsiders. Concepts like *cultural hybridity* and *neo-colonial dependency* reveal the deeper cultural and political forces that drive mobility, complicating simplistic threat narratives.

From this perspective, migration is not just a response to economic disparities but also an extension of global historical injustices. Post-colonial scholars argue that globalization does not eliminate colonial hierarchies but rather reproduces them in new ways, such as through the dominance of multinational corporations and unequal access to global markets. Therefore, European migration governance cannot be separated from Europe's colonial past or from ongoing asymmetrical global relations.

By contrasting securitization with post-colonial theory, this study emphasizes the need for more inclusive and historically informed approaches. Securitization effectively explains how states legitimize restrictive practices, but it often overlooks the structural context that post-colonialism brings to light. Conversely, while post-colonial approaches illuminate deeper causes, they might sometimes underestimate the immediate security concerns states face. A truly comprehensive framework must

integrate both—acknowledging legitimate governance challenges while prioritizing human rights, structural inequalities, and historical continuities.

This analysis suggests that migration is best understood not merely as a policy issue but as a reflection of broader struggles over identity, power, and justice. The normative implications suggest that shifting EU migration policies toward rights-centered and historically informed frameworks can help reconcile security concerns with solidarity. This shift has the potential to change the perception of migration from a "threat" into an opportunity for social enrichment and greater international cooperation.

Migration has always been a fundamental aspect of European history, reflecting economic needs, cultural shifts, and political transformations from industrialization to decolonization. The securitization paradigm has shown how states and institutions frame migration as a threat, yet it risks reducing migrants to mere objects of control and perpetuating exclusionary practices. Post-colonial theory, on the other hand, re-embeds migration within the historical narrative of colonialism and global inequality, highlighting hybrid identities, cultural struggles, and persistent dependencies. Together, these perspectives offer a more complete analytical lens.

This study concludes that understanding migration in Europe entails an interdisciplinary and critical approach that acknowledges securitization dynamics while also confronting the historical legacies of colonialism. Sustainable migration governance should seek to go beyond fear-driven policies and adopt frameworks grounded in rights, justice, and inclusivity. This approach would enable Europe to address migration not merely as a crisis, but as a significant aspect of its historical and current identity.